

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Sociální sítě z perspektivy žáků 2. stupně ZŠ

Vypracovala: Anna Marešová

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Procházka, PhD.

České Budějovice 2022

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Chlumanech, dne 30. června 2022

Anna Marešová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Miroslavu Procházkovi, Ph.D. za jeho ochotu, rady a vstřícnost při vedení této práce. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za trpělivost a podporu, kterou mi projevovali během zpracování bakalářské práce a během celého studia.

Abstrakt

Bakalářská práce se věnuje používání sociálních sítí žáky druhého stupně základní školy. V teoretické části jsou definovány pojmy sociální síť, jejich dělení a využití. Dále je stručně popsána historie sociálních sítí, nejpopulárnější sociální sítě současnosti, jejich výhody a nevýhody a také rizika, které (nejen) žáky mohou potkat. Zmíněny jsou také vývojové změny žáka staršího školního věku. Praktická část je zaměřená na výzkumné šetření, které proběhlo formou dotazníkového šetření a také formou rozhovorů. Cílem bylo zjistit, proč žáci tráví tolik volného času na sociálních sítích, jaké v nich vidí výhody a nevýhody. Výzkumného šetření se účastnili žáci ze základních škol v Jihočeském kraji.

Klíčová slova: sociální sítě, žák, výhody, nevýhody, rizika, vývoj

Abstract

The bachelor thesis deals with the use of social networks by pupils of the lower secondary school. The theoretical part defines the terms such as social network, their division and use. Furthermore, the history of social networks, the most popular social networks of today, their advantages and disadvantages, as well as the risks that (not only) pupils may encounter, are briefly described. Developmental changes of pupils of older school age are also mentioned. The practical part is focused on a research survey, which took place in the form of a questionnaire survey and also in the form of interviews. The aim was to find out why pupils spend so much free time on social networks, what advantages and disadvantages they see in them. The research was attended by pupils from elementary schools in the South Bohemian Region.

Key words: social networks, pupil, advantages, disadvantages, risks, development

Obsah

Úvod	8
Teoretická část	9
1. Co je to sociální síť?	9
1.1. Dělení sociálních sítí	10
1.2. Využití sociálních sítí	10
2. Historie	12
3. Nejpopulárnější sociální sítě současnosti	14
3.1. Facebook	14
3.2. YouTube	15
3.3. Instagram	16
3.4. TikTok	16
3.5. Snapchat	17
4. Děti na sociálních sítích	19
4.1. Více internetu, více příležitostí?	19
5. Výhody a nevýhody sociálních sítí	22
6. Rizika	23
6.1. Kyberšikana	23
6.2. Sexting	24
6.3. Kybergrooming	25
6.4. Netolismus	26
6.5. Digitální demence	28
7. Charakteristika vývoje žáka 2. stupně ZŠ	30
Praktická část	32
8. Výzkumné šetření	32
8.1. Cíl výzkumného šetření	32
8.2. Předpoklady výzkumného šetření	32
8.3. Metody výzkumného šetření	32
8.4. Popis výzkumného vzorku	33
8.5. Výsledky a závěry kvantitativního výzkumu	33
8.6. Shrnutí dotazníkového šetření	42
8.7. Výsledky, závěry a porovnání rozhovorů	43

Závěr	46
Seznam použitých zdrojů	48
Seznam grafů	51
Přílohy	52
<i>Příloha 1- Dotazník</i>	<i>52</i>
<i>Příloha 2- Polostrukturované rozhovory</i>	<i>55</i>
<i>Příloha 3- Pravidla pro děti k bezpečnějšímu užívání internetu</i>	<i>59</i>

Úvod

Sociální sítě jsou dnes velmi diskutovaným tématem, obzvlášť když se jejich používání týká dětí. Nejen sociálně sítě, ale i internet dnes přináší velkou část rizik, proto je dobré vědět, jak se na internetu chovat bezpečně.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a na část praktickou. V teoretické části jsou vysvětleny základní pojmy jako: co je to sociální síť, jejich dělení, využití. Dále je nastíněna historie sociálních sítí a nejpopulárnější sociální sítě současnosti. Následují dvě kratší kapitoly věnující se přímo dětem na sociálních sítích a výhodám a nevýhodám jejich používání. Předposlední kapitola v teoretické části se zabývá riziky na sociálních sítích, a jak je možné jim předcházet. Závěrečná kapitola krátce shrnuje vývoj žáka druhého stupně základní školy.

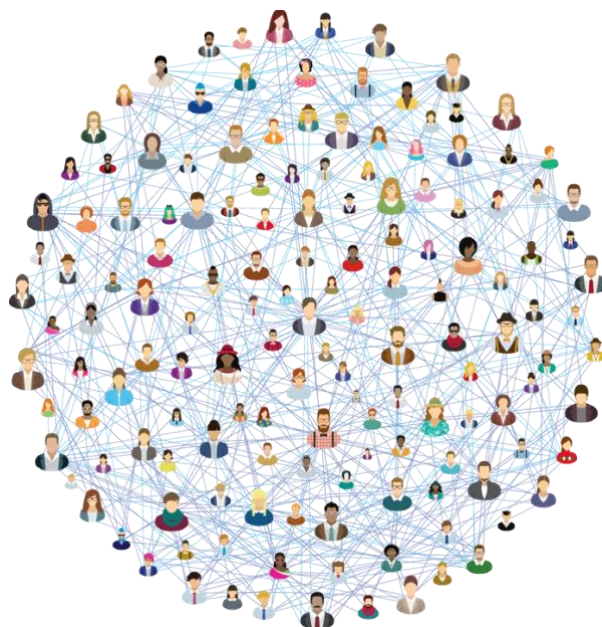
Praktická část je zaměřena na výzkumné šetření. Na začátku je uveden cíl šetření, předpoklady a metody. Poté je popsán výzkumný vzorek a největší část je věnována výsledkům a závěrům kvantitativního výzkumu. Následně je popsán a porovnán kvalitativní výzkum, který probíhal formou rozhovorů se dvěma žáky z druhého stupně. Výsledky obou výzkumů jsou porovnány s předpoklady, které jsou stanoveny na začátku praktické části.

Cílem bakalářské práce je lépe porozumět tomu, proč v dnešní době tráví děti spoustu svého volného času raději na sociálních sítích než třeba venku s přáteli a zjistit, jaké výhody a nevýhody vidí samy děti v jejich používání.

Teoretická část

1. Co je to sociální síť?

Sociální síť je propojená skupina lidí. Vlastně je to každá skupina lidí, která spolu udržuje komunikaci různými prostředky. V dnešním pojetí se ale sociální sítě nazývají služba na internetu, která umožňuje komunikaci a sdílení informací různých typů. Původně byly sociální sítě určeny k setkávání lidí, diskuzím a komunikaci (chatování). S rozvojem nových moderních technologií došlo k používání a sdílení multimédií. Základem sociální sítě je sdílení informací na internetu mezi uživateli. Uživatelé mohou sdílet prakticky cokoliv – své pocity, fotografie, videa, různé soubory apod. Často jsou nesprávně zaměňovány pojmy sociální síť a sociální komunita. První pojem označuje náhodnou interakci vzniklou na základě času a prostoru. Sociální komunita naopak znamená sdílení informací s podobně zaměřenými lidmi s podobnými zájmy.¹

Obrázek 1- Sociální síť²

¹ <https://www.aktualne.cz/wiki/veda-a-technika/socialni-site/r~i:wiki:1456/>

² <https://www.itergo.cz/sprava-socialnich-siti/>

1.1. Dělení sociálních sítí

Sociálních sítí je v dnešní době opravdu velké množství a každá nabízí něco jiného. Existují sociální sítě, které jsou specializované na konkrétní věci, ale jsou i takové, které nabízejí více věcí dohromady. Většina uživatelů nemá profil jen na jedné sociální síti, ale na více najednou. Můžeme je tedy rozdělit do skupin, které označují, pro koho je síť určená nebo co je cílem určité sociální sítě.

- Sociální sítě podle toho, co nám nabízí: hledání informací a jejich šíření (Wikipedie), sdílení a prohlížení fotografií (Instagram, Pinterest), sdílení a prohlížení videí (YouTube), navazování profesních kontaktů, hledání zaměstnání (LinkedIn)
- Sociální sítě podle toho, pro koho jsou určeny: tuto skupinu můžeme ještě rozdělit na dvě podskupiny – na otevřené sociální sítě, které jsou dostupné pro všechny uživatele (Facebook, Instagram, TikTok, YouTube...) a na uzavřené, které jsou pouze pro uživatele, kteří jsou součástí nějaké organizace, skupiny (spadají sem například i školní aplikace typu Bakaláři, Edookit apod.)

1.2. Využití sociálních sítí

Sociální sítě se stále více a více stávají velkou součástí našeho každodenního života. Od žáků základních škol, přes středoškoláky až po prezidenty a různé vládní organizace, sociální sítě přispívají k šíření informací skrze různé prostředky (textové příspěvky, videa, obrázky...). Podle článku New York Times může dnes vzniknout takzvaný „strach z promeškání“, což znamená, že uživatel, který vidí na sociálních sítích, že jeho přátelé nebo lidé, které sleduje, jsou na koncertě, na společném obědě, kde on není, připadá mu, že není součástí společnosti.³

Aktuálně používá sociální sítě 50,64 % celkové světové populace. Podle informací z Eurostatu se procento osob využívajících sociální sítě v roce 2021 zvýšil oproti roku

³ <https://www.nytimes.com/2019/03/10/style/what-is-tik-tok.html>

2020 o dvě procenta. V České republice v roce 2021 využívalo sociální sítě 62 % lidí což je o tři procenta lidí víc než v roce předchozím.⁴

⁴ <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tin00127/default/table?lang=en>

2. Historie

Mnoho odborníků považuje za počátek vzniku sociálních sítí rok 1978, kdy byl spuštěn systém BBS (Bulletin Board System). Byl to jakýsi soubor elektronických nástěnek, ve kterém si lidé mohli vyměňovat informace textového typu. Byl to ovšem velice pomalý proces, protože v jednu chvíli mohl být přihlášen jen jeden uživatel. Díky tomu jednoduchá konverzace o pár větech mohla trvat až 24 hodin i více.

Obrázek 2- Základní nabídka BBS Infima, 11/1994⁵

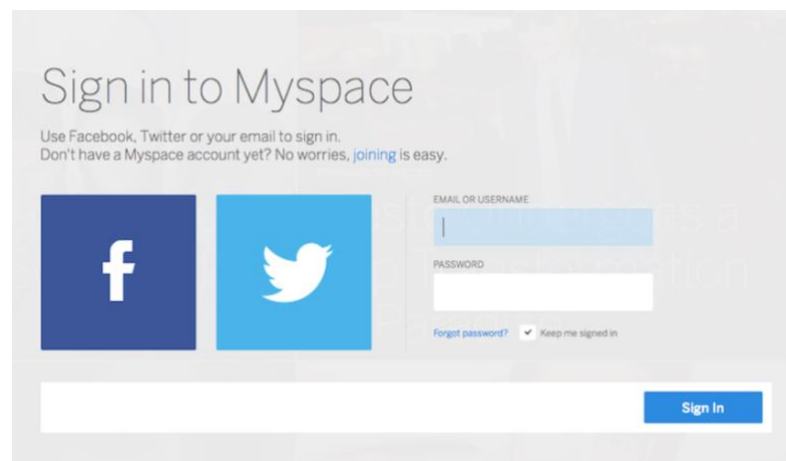
Více se však sociálním sítím, jak je známe dnes, podobal projekt SixDegrees.com. Vznikl v roce 1997 a ve své době měl milion registrovaných profilů a přes 100 zaměstnanců. Uživatelé si mohli vytvářet okruh přátel, následně s nimi komunikovat a prohlížet si jejich profily. I přesto že se tato sociální síť těšila velké oblibě, finančně byla prodělečná, tudíž v roce 2001 byla odpojena.⁶

Další, velmi úspěšná sociální síť vznikla v roce 2002- Friendster.com. Její hlavní myšlenkou bylo propojit „přátelé přátel“. Seznamka měla velký úspěch, neboť za první čtyři měsíce svého fungování přesáhla hranici tří miliónů aktivních uživatelů. O jejím úspěchu svědčí i to, že v roce 2003 nabízel Google 30 miliónů dolarů za její

⁵ <https://www.zive.cz/clanky/historie-ceskeho-internetu-bbs-alias-bulletin-board-system/sc-3-a-125566/default.aspx>

⁶ <https://www.objevit.cz/socialni-site-vyvoj-pohled-do-historie-t22280>

odkoupení, to však tvůrci odmítli. V roce 2009 Friendster odkoupila asijská firma, která nyní používá tento web na setkávání uživatelů hrajících počítačové hry.⁷ V roce 2003 vznikla po pouhých deseti dnech vývoje oblíbená sociální síť s názvem MySpace. Tato síť už byla poměrně propracovaná – uživatelé si mohli upravovat profily, přidávat fotografie nebo audio. V roce 2006 přesáhla hranici 100 miliónů registrovaných uživatelů a tím předběhla dokonce návštěvnost Googlu (v USA). Stránka funguje dodnes, ale její obliba rapidně klesla nástupem Facebooku. Dokonce k samotnému přihlášení na MySpace může uživatel použít svůj profil na Facebooku nebo Twitteru.

Obrázek 3- Přihlášení na MySpace⁸

⁷ <https://www.objevit.cz/socialni-site-vyvoj-pohled-do-historie-t22280>

⁸ <https://help.myspace.com/hc/en-us/articles/202546100-Join-Sign-in-on-Desktop>

3. Nejpopulárnější sociální sítě současnosti

Zahraniční sociální sítě nebyly obyvateli České republiky příliš používány až do okamžiku, kdy došlo k překladu těchto stránek. K jejich atraktivitě přispělo i množství mobilních verzí. Největší sociální sítí světa je bezesporu Facebook.⁹

Když se zaměřím pouze na Českou republiku, dle průzkumu AMI Digital Index za rok 2021 byl na vrcholu žebříčku nejpoužívanějších sítí YouTube, který používá 91 % Čechů. Facebook byl hned za ním s 89 %.¹⁰

Detailněji popíšu sociální sítě, které v mém dotazníku dosáhly nejvyšší popularity.

3.1. Facebook

Facebook v dnešní době propojuje už více než dvě miliardy uživatelů. Byl vytvořen v roce 2004 čtveřicí studentů z Harvardu (Dustin Moskovitz, Chris Hughes, Eduard Saverin a Mark Zuckerberg). Původně sloužil jako komunitní síť pro studenty Harvardu a dalších univerzit, od září roku 2006 se otevřel pro širokou veřejnost. Na konci téhož roku měl už 12 miliónů uživatelů.¹¹

Po ohromném úspěchu této sítě se Mark Zuckerberg dostal do sporu s Cameronem a Tylerem Winklevossovými, kteří ho obvinili z krádeže jejich nápadu na sociální síť. Celý spor vyvrcholil v roce 2011, kdy jim Zuckerberg vyplatil 65 miliónů dolarů.¹²

Na konci roku 2007 už měl Facebook 57 miliónů aktivních uživatelů a stal se stránkou s největším počtem uživatelů mezi studentskými weby. Jeho obliba stále skokově rostla a o rok později už bylo na Facebooku více než 100 miliónů lidí.¹³

Nejnovější data ukazují, že v dubnu roku 2022 měla tato síť 2,9 miliardy aktivních uživatelů měsíčně a jejich počet stále roste.

I přesto, že Facebook pochází z Ameriky, tak nejvyšší počet uživatelů je z Indie (339,8 miliónů uživatelů), USA je až na druhém místě (180,1 miliónů uživatelů). Na třetím místě je Indonésie a na čtvrtém Brazílie.¹⁴

⁹ KOŽÍŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ. *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5595-3. Str. 26

¹⁰ <https://amidigital.cz/ami-digital-index-2021/>

¹¹ <https://www.aktualne.cz/wiki/ekonomika/facebook/r~i:wiki:1064/>

¹² https://www.lidovky.cz/byznys/bratri-zurocili-penize-vysouzene-z-zuckerberga-v-bitcoinu-vydelali-miliardu-dolaru.A171205_164348_firmy-trhy_kopp

¹³ <https://www.lupa.cz/clanky/state-prosim-omez-me-vola-sef-facebooku-mark-zuckerberg-zblaznil-se/>

¹⁴ <https://datareportal.com/essential-facebook-stats>

Facebook umožňuje registraci uživatelům nad 13 let, to však neznamená, že jej nepoužívají i mladší děti – jak později ukážu i na svém vlastním průzkumu. Při registraci stačí pouze zadat datum narození, tudíž mladší uživatelé si rok narození pozmění, aby mohli sociální síť využívat.

3.2. YouTube

YouTube je největší sociální síť pro sdílení videí založenou v roce 2005 Chadem Hurleym, Stevem Chenem a Jawedem Karimem. O rok později ho za 1,65 miliardy dolarů koupil Google.¹⁵

Na YouTube mohou uživatelé sdílet videa, sledovat je, komentovat, hodnotit a také mohou s ostatními sdílet i živá vysílání.

Díky rostoucí popularitě YouTube vznikl i fenomén takzvaných YouTuberů, což jsou tvůrci videí, kteří mají vlastní komunitu fanoušků/ odběratelů.

Průzkum z února roku 2022 hovoří o 2,56 miliardy aktivních uživatelů měsíčně. Stejně jako u Facebooku má nejvyšší počet uživatelů v Indii.¹⁶

YouTube má několik aplikací podle zájmu nebo věku uživatelů. Například YouTube Kids je aplikace pro dětská videa, která byla vytvořena v reakci na rodičovskou kontrolu obsahu dostupného dětem, kdy rodiče mohou nastavit věkovou kategorii dítěte a jemu se následně zobrazí jen pro něj „vhodná“ videa. Tato služba byla spuštěna v roce 2019.¹⁷

Další aplikací je například YouTube Music, která slouží pouze k přehrávání hudby. Spuštěna byla v roce 2018. Rok předtím byla například spuštěna služba YouTube TV, která funguje pouze ve Spojených státech a nabízí živé přenosy televizních stanic za poplatek 35\$ měsíčně.¹⁸

¹⁵ <https://mashable.com/archive/confirmed-google-buys-youtube>

¹⁶ <https://datareportal.com/essential-youtube-stats>

¹⁷ <https://cs.wikipedia.org/wiki/YouTube>

¹⁸ <https://fortune.com/2017/02/28/youtube-tv-live-streaming-subscription/>

3.3. Instagram

Instagram je nejpoužívanější sociální síť pro sdílení fotografií. Původními vývojáři byli Kevin Systrom a Mike Krieger. Poprvé se aplikace objevila v obchodě App Store společnosti Apple v roce 2010, o dva roky později i v obchodě Google Play společnosti Google. Aplikace byla téměř ihned velmi oblíbená – za 11 měsíců od svého spuštění už měla 9 miliónů uživatelů. V roce 2012 Facebook koupil Instagram za 1 miliardu dolarů.¹⁹

Instagram umožňuje svým uživatelům upravovat fotografie pomocí různých filtrů, následně je sdílet buďto jako příspěvek na svůj profil nebo je sdílet pomocí Stories, které zůstanou na vašem profilu pouze 24 hodin a následně zmizí. Dále mohou uživatelé stejným způsobem sdílet videa, chatovat s přáteli a streamovat živé vysílání.

V březnu 2022 byl zablokován Instagram v Ruské federaci. Ruský dozorcí úřad prohlásil, že na Instagramu se objevovaly výzvy k násilí proti ruským vojákům (v souvislosti s ruským útokem na Ukrajinu).²⁰

Obliba Instagramu stále stoupá a v dubnu 2022 jej používalo 1, 45 miliard lidí měsíčně, což z něj udělalo čtvrtou světově nejpoužívanější sociální síť.²¹

3.4. TikTok

TikTok je sociální síť a zároveň mobilní aplikace pro tvorbu krátkých videí, kterou vlastní a vyvíjí čínská společnost ByteDance. Tato aplikace umožňuje uživatelům natáčet krátká videa a dle slov na jejich webových stránkách: „... inspirovat kreativitu a přinášet radost“.²²

TikTok byl představen v Číně v září 2016 a o rok později celosvětově, velmi rychle se stal jednou z nejstahovanějších aplikací na světě.²³

Jak již bylo zmíněno, uživatelé mohou natáčet videoklipy, které jsou dlouhé 15 vteřin a běží stále dokola ve smyčce, dokud jej nepřepnete na jiné. Další možností je tvorba

¹⁹ <https://cs.wikipedia.org/wiki/Instagram>

²⁰ <https://www.bbc.com/news/technology-60709208>

²¹ <https://datareportal.com/essential-instagram-stats>

²² <https://www.tiktok.com/about?lang=cs-CZ>

²³ <https://www.businessofapps.com/data/tik-tok-statistics/>

videí, které mohou mít až 60 vteřin. Do videí můžete vkládat hudbu, filtry, samolepky, dále je možné video sestříhat, zrychlit apod.

TikTok je dostupný na více než 150 trzích, přibližně v 39 jazycích. Nejaktuálnější statistika z července 2020 ukazuje, že aplikace má celosvětově více než 689 miliónů aktivních uživatelů a dalších více než 600 miliónů uživatelů v Číně, kde se aplikace nazývá Douyin.²⁴

Velký růst TikToku je způsoben i tím, že veškeré profily jsou veřejné. Jakmile si uživatel aplikaci stáhne, aniž by si musel zakládat profil, algoritmus začne nabízet různá videa.

To bohužel přináší i řadu nepříjemností. Například v roce 2019 byla aplikace zakázána v Indii, kvůli údajnému ohrožení integrity a suverenity státu. Zároveň bylo zjištěno, že v aplikaci byly nalezeny chyby, které umožňovaly útočníkům přístup k osobním údajům uživatelů.

„V červnu 2020 odhalila nová verze iOS společnosti Apple, že TikTok tajně sleduje miliony iPhoneů bez jejich vědomí. Už pár měsíců předtím se přitom přišlo na to, že aplikace přistupuje k obsahu schránek každých několik sekund, i když aplikace běží pouze na pozadí.“²⁵

TikTok byl vyšetřován také v USA kvůli obavám o národní bezpečnost, kdy tehdejší prezident Donald Trump usiloval o zákaz aplikace, který po dlouhých sporech a zvažování o odkoupení části TikToku společností Microsoft, neprošel.²⁶

3.5. Snapchat

Snapchat vznikl v roce 2011 jako školní projekt studentů Stanfordské univerzity. Aplikace je velmi jednoduchá a nejvíce oblíbená je především u dětí. Skrz tuto aplikaci lze posílat fotografie a videa, u kterých si uživatel může nastavit, jak dlouho je daný příjemce může vidět. Poté nenávratně zmizí. Fotografie je možné ozvláštnit filtry, samolepkami a texty.

²⁴ <https://www.businessofapps.com/data/tik-tok-statistics/>

²⁵ <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/tiktok-jako-bezpecnostni-hrozba-v-indii-uz-dostal-zakaz-112457>

²⁶ <https://www.cnbc.com/2020/11/12/tiktok-can-continue-to-operate-in-the-us-commerce-department-says.html>

Právě díky tomu, že příspěvek po přečtení ihned zmizí, může být Snapchat úrodnou půdou pro kyberšikanu. Útočník například pošle výhružnou zprávu, a když oběť nestihne udělat například snímek obrazovky, nelze jej pak použít jako důkaz pro policii.²⁷

V dubnu 2022 měl Snapchat 589 miliónů aktivních uživatelů měsíčně a data za první čtvrtletí roku 2022 ukazují, že jejich počet rychle narůstá.²⁸

Stejně jako Facebook je Snapchat dostupný pro uživatele starší 13 let. K registraci stačí ověření telefonního čísla pomocí SMS zprávy.

²⁷ <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/rizikove-jevy-spojene-s-online-komunikaci/socialni-site/1441-snapchat-uz-neprinasi-revolucni-novinky-pouze-rizika>

²⁸ <https://datareportal.com/essential-snapchat-stats>

4. Děti na sociálních sítích

Sociální sítě jsou mezi dospívajícími velkým fenoménem. Je to pro ně způsob, jak se snadno sebe prezentovat, jak rychle komunikovat s ostatními, sledovat své přátele, známé osobnosti a také se přidávat do různých zájmových skupin.

Celkem 72 % českých dětí ve věku 9–16 let uvedlo, že mají profil na sociálních sítích, přičemž asi čtvrtina dětí má na sociální síti 100 a více „přátel“.²⁹

Když porovnáme čísla s EU, tak české děti jsou nadprůměrnými uživateli sociálních sítí. Česká republika se 72 % se nachází na šestém místě, zatímco evropský průměr je 59 %.³⁰

V roce 2018 udělala společnost Avast průzkum ohledně působení českých dětí na sociálních sítích. Účastnilo se jej 17 148 respondentů, z nichž 15 164 bylo ve věku 9–17 let. Průzkum zjistil, že děti ve věku 9–12 let často nedodržují věkovou hranici 13 let pro založení profilů na sociálních sítích a že průměrně jsou aktivní na třech sociálních sítích. Nejpopulárnější je pro ně YouTube (93 %), dále Instagram (78 %) a Facebook (60 %).³¹

Školní děti dnes umí moderní technologie velmi dobře ovládat, takže věková hranice 13 let se může zdát poměrně vysoká. Průzkum *Bud' safe online* však dokazuje opak. Právě děti ve věku 9–12 let se kvůli malé obezřetnosti mohou stát na internetu snadným terčem. Podle tohoto průzkumu komunikuje 42 % dětí s lidmi, které nikdy neviděly. Zároveň si děti tohoto věku neuvědomují, co je to ochrana vlastních osobních údajů – až 15 % dotázaných přiznalo, že prozradilo přihlašovací údaje svým kamarádům.³²

4.1. Více internetu, více příležitostí?

Internet však nepřináší pro děti jen rizika, přináší jim i nejrůznější příležitosti – příležitost ke vzdělávání, k učení se psané komunikaci, práci s programy různého

²⁹ ŠEVČÍKOVÁ, Anna. Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-7527-6. Str. 23.

³⁰ Tamtéž. Str. 24.

³¹ <https://blog.avast.com/cs/co-delaji-vase-deti-online-kdyz-je-nevidite-nebo-nejste-doma>

³² Tamtéž

typu apod. Mluví se o tzv. žebříčku příležitostí, přičemž stoupaní po žebříčku výše znamená pro dítě větší míru využití příležitostí, které internet nabízí.³³

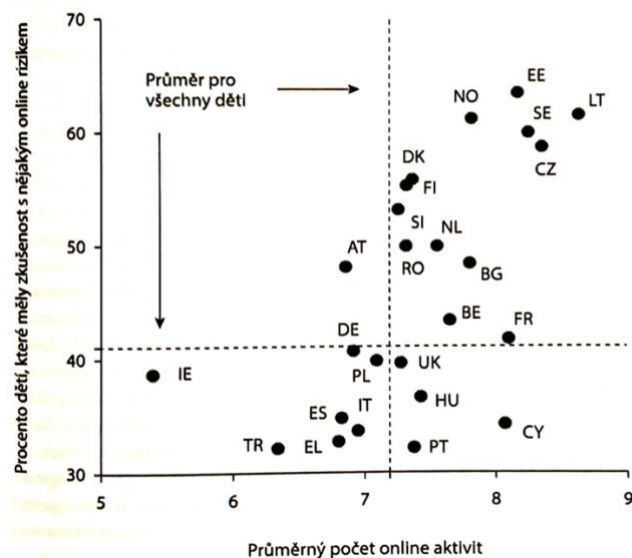
Výzkumníci EU Kids Online představují tento žebříček následovně:

- 1) Na nejnižším stupni děti používají internet pro práci do školy a hrají hry samy nebo proti počítači. Dle výzkumu EU Kids Online II jsou na tomto stupni všechny děti, které používají internet.*
- 2) dalším krokem k práci do školy a samostatnému hraní her je sledování online videí (např. YouTube). Internet se tak pro dítě stává prostředníkem zábavy, ale také informací. Dle EU Kids Online II takto používá internet 86 % evropských dětí a asi polovina dětí ve věku 9–10 let je maximálně na této úrovni.*
- 3) Dalším stupněm je používání internetu pro komunikaci, primárně s kamarády, vrstevníky a spolužáky ze školy – děti používají sociální sítě (Facebook) a online messengery (např. ICQ, Skype), začínají také online číst či sledovat zprávy, které je zajímají. Na tomto stupni je 75 % evropských dětí.*
- 4) Čtvrtý stupeň zahrnuje společné hraní online, stahování filmů a hudby a sdílení obsahů v rámci sítí k tomu určených (peer to peer). Na této úrovni je asi 56 % evropských mladých, nicméně pouze třetina ve věku 9–10 let.*
- 5) Pátý, poslední stupeň vyžaduje nejvíce kreativity a znalostí v používání internetu – zahrnuje návštěvu chatovacích místností, blogování a trávení času ve virtuálních světech (např. online hry). Tohoto stupně dosahuje už jen 23 % evropských dětí.³⁴*

Děti, které se nacházejí na pátém stupni tohoto žebříčku nejvíce využívají možností, které jim internet nabízí. I přesto, že vývojové potřeby mladých se jeví u všech velmi podobně, ne všichni umí využít kladných stránek internetu podobně. V následujícím grafu vidíme rozdíly, které panují napříč Evropou.

³³ ŠEVČÍKOVÁ, Anna. Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-7527-6. Str. 32.

³⁴ Tamtéž. Str. 32-33.

Obrázek 4- Průměrné počty online aktivit vůči procentu dětí, které měly zkušenost s online riziky³⁵

Na grafu můžeme vidět, že příležitosti na internetu jsou zároveň úzce spjaté s online riziky. Vidíme, že čím je větší počet online aktivit, tím větší je počet možných rizik, které mohou děti na internetu potkat. Například děti z České republiky (CZ) jsou nahoře vpravo, což ukazuje větší míru online aktivit, zároveň větší počet rizik. Opakem jsou děti z Turecka (TR), které jsou vlevo dole. Ty mají velmi malý počet online aktivit, tudíž i malý počet možných rizik. Z grafu si můžeme všimnout zajímavosti, kterou představuje Kypr (CY) vpravo dole, kdy děti mají vysoký počet online aktivit, ale malý počet online rizik.

*Souhrnně je tedy možno říci, že čím více je dítě na internetu aktivní, tím více času na něm stráví, a tedy tím větší je pravděpodobnost, že se setká s nějakým typem rizik či ohrožení. Což je ovšem podobné jako v případě trávení času na fotbalovém hřišti – čím více času tam mladý člověk tráví, tím spíše se zraní anebo srazí s protihráčem. Internet stejně jako fotbalové hřiště přináší svá pozitiva i rizika.*³⁶

³⁵ ŠEVČÍKOVÁ, Anna. Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-7527-6. Str. 33.

³⁶ Tamtéž. Str. 33-34.

5. Výhody a nevýhody sociálních sítí

Jako každá věc i sociální sítě mají své výhody a nevýhody. Jako největší výhodu vidím snadnou komunikaci s ostatními uživateli. Můžeme se vlastně spojit s kýmkoliv, kdykoliv a téměř odkudkoliv. Také se můžeme přidat do různých zájmových skupin (např. na Facebooku) a sdílet své nápady nebo si naopak prohlížet nápady ostatních. Další výhodou je rychlá informovanost. Na sociálních sítích se objevují informace z celého světa a většinou se o nich dozvídáme do pár minut, i když se daná událost stane na opačné straně zeměkoule. Například Facebook umožňuje svým uživatelům informovat své přátele během různých přírodních katastrof nebo útoků o tom, že jsou v pořádku pouze pomocí pár kliknutí.

Záporných věcí můžeme na sociálních sítích najít také dost. Já osobně za velkou nevýhodu považuji ztrátu času. Myslí si to i velké procento dotázaných dětí, které jsem oslovila s mým dotazníkem. Více toto téma rozeberu v praktické části mé práce. Další nevýhodou je to, že si lidé přestávají dávat pozor na to, co s ostatními sdílí. Často totiž sdílejí i poměrně citlivé informace, o kterých nemusí každý vědět. Nespornou nevýhodou je i narušení soukromí. Na tom je však nejhorší to, že naše soukromí ukazujeme dobrovolně. Dříve se lidé na dovolené fotili proto, aby měli hezkou vzpomínku, v dnešní době jde o to, aby vyfotili co nejlepší záběr, který pak mohou sdílet na sociálních sítích a získat co nejvíce „srdíček“. Na závěr bych zmínila dnes velmi „populární“ *fake news* neboli falešné zprávy. Ty se objevují na sociálních sítích čím dál častěji a bývají i dobře propracované, tudíž je někdy obtížné zjistit, že se vůbec o fake news jedná. Ještě horší je, když tuto zprávu sdílí i hojně sledovaní uživatelé, od kterých to ostatní zkopírují a sdílejí dál na svých profilech.

6. Rizika používání sociálních sítí

V této kapitole se pokusím zmapovat nejčastější rizika, které mohou uživatele sociálních sítí potkat a stručně vysvětlit jejich význam a jejich případná řešení.

6.1. Kyberšikana

Kyberšikana (též kybernetická šikana, počítačová šikana či cyberbullying) je druh šikany, který využívá elektronické prostředky, jako jsou mobilní telefony, e-maily, internet, blogy a podobně. Řada jejích projevů může spadat do oblasti kriminálních činů. Její nejobvyklejší projevy představuje zasílání obtěžujících, urážejících či útočných mailů a SMS, vytváření stránek a blogů dehonestujících ostatní, popřípadě může kyberšikana sloužit k posilování klasických forem šikany, nejčastěji prostřednictvím nahrání scény na mobilní telefon a jejího následného rozeslání známým dotyčného, popřípadě prostřednictvím vystavení na internetu.³⁷

Kyberšikana může probíhat různými způsoby:

- *Prezentování nepravdivé informace – může se jednat o jakoukoliv informaci různého charakteru (sexuální orientace, pomluvy, ...), kdy jeden uživatel vysloví lživé tvrzení a pokud je uznávaný ostatními, vytvoří se okolo něj skupina příznivců, kteří jeho tvrzení podporují. Vytvoří se tzv. „malá skupina“. Po založení skupiny její členové sdílí stejný cíl. Skupina funguje podle organizačních pravidel. Tato pravidla jsou někdy extrémně nekompromisní.“³⁸* Postižený uživatel nemá mnoho možností, jak se bránit. Většinou se jedná o jeho vrstevníky (například spolužáky ze školy), takže zablokování daných uživatelů nebo smazání vlastního profilu není řešením.
- *Komentování – ať už jde o komentování různých fotografií nebo příspěvků obecně. Uživatelé se za obrazovkou cítí „silnější“ a jsou schopni napsat věci, které by například dané osobě při běžné verbální komunikaci vůbec neřekly.*

³⁷ <http://www.e-besedy.cz/internetova-bezpecnost/kybersikana.html>

³⁸ DEVITO, Joseph A. Základy mezilidské komunikace. 1. vyd. Praha: Grada, 2001, 420 s. ISBN 80-716-9988-8. Str. 52

- Publikování nelichotivé fotografie/ videa – na sociální sítě mohou uživatelé vkládat libovolné fotografie či videa, která mohou ostatní lidé šířit dál. Postižená osoba má opět velmi málo prostředků, jak se bránit.

Kyberšikana s šikanou velmi úzce souvisí, avšak kyberšikana se odehrává pouze formou psychických útoků a pouze ve virtuálním prostředí. Nikdy nevíme, kde a kdy na nás může někdo zaútočit, protože útok může proběhnout i z velmi vzdáleného místa. Dalším rozdílem je to, že se málokdy zjistí, kdo je agresorem. Ti totiž bývají skryti za falešnými profily, přezdívkami, e-maily, aby jejich totožnost zůstala utajena. V současné chvíli ani neexistuje způsob, jak se před kyberšikanou efektivně bránit. Můžeme sice agresora zablokovat, nahlásit, ale ten si zpravidla zanedlouho založí nový profil a kyberšikana pokračuje. Pomoc se tedy doporučuje hledat především u Policie České republiky, která využívá nových technologií a metod, které mohou pomoci agresora odhalit.

6.2. Sexting

Sexting je další možné riziko používání sociálních sítí. Netýká se však pouze dětí a mladistvých, ale i dospělých jedinců. Slovo sexting vzniklo složením dvou slov – ze slova sex a slova textování, které znamená elektronické posílání textových zpráv, fotek či videí se sexuálním obsahem. Tyto záznamy bývají často zveřejněny na internetu, především když dojde k ukončení romantického vztahu mezi jedinci. První případy sextingu byly zaznamenány v roce 2005.

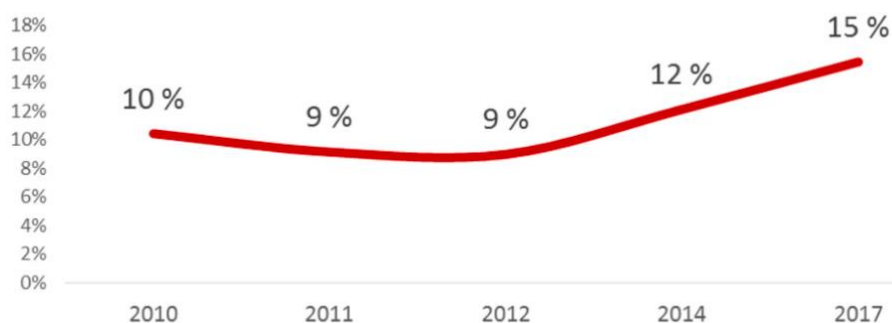
Sexting také podporuje šíření pornografie dětí a mladistvých, které je samozřejmě celosvětově zakázáno.

V českých podmínkách se každý případ sextingu řeší individuálně, některé případy jsou vyhodnoceny jako přestupek, jiné jako trestný čin (záleží na druhu fotografií a způsobu jejich pořízení), u mladistvých osob může být sexting považován za trestný čin ohrožování mravní výchovy mládeže.³⁹

Následující graf znázorňuje, kolik českých dětí se setkalo se sextingem. Data pocházejí z výzkumné zprávy realizované Centrem prevence rizikové virtuální

³⁹ <http://www.sexting.cz/>

komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a společností O₂ Czech Republic.

Obrázek 5- Zkušenost českých dětí se sextingem⁴⁰

„Své intimní materiály po internetu s cizími lidmi sdílí až 16 procent českých dětí, dominují především fotografie nad videem. Za pět let se toto číslo zvýšilo téměř o polovinu, což samozřejmě vede i k rostoucímu počtu případů úniků nebo zneužití takových materiálů,“ vysvětluje dr. Kamil Kopecký, vedoucí výzkumného týmu a zároveň vedoucí Centra PRVoK PdF Univerzity Palackého v Olomouci.

Ke klidu rodičů rozhodně nepřispívá, že v případě úniku takových materiálů by jim o tom řekly jen čtyři z deseti dětí, celá třetina by se navíc nesvěřila vůbec nikomu. Zbytek by se situaci snažil řešit pomocí kamarádů.

Proč to děti dělají? Nejčastěji jde o „dárek“ pro přítelkyni či přítele (39 %), flirt (36 %) či odpověď na již zasláný intimní materiál. Ne vždy ale jde o dobrovolnou aktivitu. „Alarmující je, že 7 % dětí bylo k provozování sextingu donuceno někým jiným,“ varuje dr. René Szotkowski z Centra PRVoK PdF Univerzity Palackého v Olomouci. Čtyři z deseti dětí navíc zažily obnažování na video chatu.⁴¹

6.3. Kybergrooming

Pojem kybergrooming lze přeložit jako „kyberkrášení“ a označujeme jím jednání osoby, která se snaží zmanipulovat vyhlédnutou oběť a donutit ji k osobní schůzce. Útočník s obětí komunikuje prostřednictvím chatu, SMS zpráv, video hovorů apod. Důvodem schůzky bývá nejčastěji sexuální zneužití, fyzické napadení, nebo vydírání.

⁴⁰ <https://www.e-bezpecni.cz/index.php/veda-a-vyzkum/sexting-vyzkum-2017>

⁴¹ Tamtéž.

Útočníci zneužívají dětské důvěřivosti a naivity a získají od nich choulostivé osobní údaje. *Nejedná se o krátkodobé a přímé manipulování! Oběti kybergroomingu komunikovali s útočníky i několik let. Je znám případ z Ameriky, kdy se 11letá dívka stala po dvou letech zcela psychicky závislá na starším muži, který ji nakonec zneužil.*⁴²

V roce 2020 byl natočen český dokumentární film *V síti*, který se mimo jiné zabývá i kybergroomingem. Hlavními postavami jsou tři dospělé herečky s mladistvým vzhledem, kterým jsou založené falešné profily na sociálních sítích. Těm se téměř ihned po založení profilů začnou ozývat agresori. Film poukazuje na to, v jaké míře se tito agresori vyskytují a že velmi často tudíž dochází ke zneužívání nezletilých.

Jedinou možností, jak se bránit kybergroomingu, je vůbec nepořizovat materiály různého charakteru (fotky, videa...), které by dětem mohly později uškodit. Pokud už však takové materiály existují, neměly by je děti za žádných okolností posílat přes internet a už vůbec ne lidem, se kterými se znají právě pouze z internetu.

Pro zajímavost jsem do přílohy číslo 3 vložila *Pravidla pro děti k bezpečnějšímu užívání internetu* od pana doktora Pilaře.

6.4. Netolismus

Termínem netolismus označujeme závislost (závislostní chování (behaviorální závislost) či závislost na procesu) na tzv. virtuálních drogách. Mezi ně patří zejména počítačové hry, sociální sítě, internetové služby (různé formy chatu), virální videa, televize aj.⁴³

Badatel Mark Griffiths vytvořil 6 kritérií, která musí uživatel splňovat, aby byl uznán za závislého:

- význačnost – daná aktivita se stává nejdůležitější v životě jedince, ovládá jeho chování i myšlenky
- změny nálad – ty jsou způsobeny prováděním dané činnosti

⁴² <http://www.nebudobet.cz/?cat=kybergrooming>

⁴³ <http://www.netolismus.cz/>

- abstinenční příznaky – nastávají v případě, že jedinec nemůže vykonávat určitou činnost
- tolerance – proces, při kterém jedinec potřebuje navyšovat „dávky“, aby došlo k uspokojení potřeby (tráví více a více času online)
- konflikt – daná závislost je tak velká, že vyvolává konflikty například v rodině či v přátelských vztazích, může ovlivňovat i prospěch
- relaps – tendence opakovat dřívější závislostní chování i po obdobích relativní kontroly⁴⁴

Pro potřeby měření závislosti uživatelů na internetu v českém prostředí vytvořili Blinka a Šmahel škálu závislosti na internetu. Ta vychází právě z výše zmíněných 6 kritérií závislosti podle Griffithse.⁴⁵

- 1) *Zanedbáváte někdy své potřeby (např. jídlo či spánek) kvůli internetu?*
- 2) *Představujete si, že jste na internetu, i když na něm právě nejste?*
- 3) *Stává se vám, že jste na internetu byl/a výrazně déle, než jste původně zamýšlel/a?*
- 4) *Máte pocit, že na internetu trávíte stále více a více času?*
- 5) *Přistihnete se, že brouzdáte po internetu, i když vás to už vlastně nebaví?*
- 6) *Cítíte se veselejší a šťastnější, když se dostanete konečně na internet?*
- 7) *Cítíte se neklidný/á, mrzutý/á nebo podrážděný/á, když nemůžete být online?*
- 8) *Pokusil/a jste se někdy neúspěšně omezit čas, který jste na internetu?*
- 9) *Hádáte se někdy se svými blízkými (rodina, přátelé, partner/ka) kvůli času, který trávíte na internetu?*
- 10) *Strádá vaše rodina, přátelé, práce či zájmy kvůli času, který trávíte na internetu?*⁴⁶

⁴⁴ Griffiths, M. (2000). Does Internet and computer "addiction" exist? Some case study evidence. *CyberPsychology & Behavior*, 3(2). Str. 211–218.

⁴⁵ ŠEVČÍKOVÁ, Anna. Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-7527-6. Str. 46.

⁴⁶ ŠEVČÍKOVÁ, Anna. Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-7527-6. Str. 47.

Výše uvedený dotazník je konstruován multidimenzionálně. První dimenzi význačnosti označují položky 1-3- behaviorální (1. položka), kognitivní (2. položka) a potíže v kontrole prováděné činnosti (3. položka). Dimenzi měřící toleranci označují položky 4 a 5. Položka 6 představuje dimenzi změn nálad, položka 7 dimenzi abstinčních příznaků a položka 8 relaps. Dimenze sociálního konfliktu je měřena položkami 9 a 10.

Odpovědi byly zaznamenávány pomocí čtyř stupňů: nikdy – zřídka – často – velmi často. Přičemž potenciálně závislí byli ti, kteří označili alespoň jednu položku v každé z dimenzí odpovědí často nebo velmi často.⁴⁷

6.5. Digitální demence

Názor, že závady a poruchy v poznávání, mentálních schopnostech a dovednostech jsou způsobené extrémní a dlouhodobou závislostí na elektronických zařízeních, např. na počítačích, tabletech a chytrých telefonech.

Jde o závady a poruchy soustředění pozornosti a samostatnosti myšlení i ve schopnosti a dovednosti zapamatovat si některé důležité detaily (např. číslo svého telefonu nebo velkou násobilku).⁴⁸

Pojem digitální demence poprvé použili korejští vědci ve výzkumné zprávě v roce 2007, ale více ho zpopularizoval německý neurolog a psychiatr Manfred Spitzer, který vydal v roce 2012 knihu s názvem *Digitální demence – Jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum*. Celá kniha je velmi čtivá, dokonce i pasáže, kde Spitzer poměrně detailně vysvětluje fungování mozku. Z knihy si dovolím odcitovat jednu z mnoha zajímavých myšlenek: *...kdo má teď ještě pochybnosti, ať se trochu zamyslí nad tímto: telefonní čísla příbuzných, přátel a známých máme uložená v mobilu. Cestu na místo domluveného setkání nám ukazuje navigační systém. Rovněž termíny pracovních i osobních schůzek máme v mobilu nebo v PDA (Personal Digital Assistant). Kdo se chce něco dozvědět, googluje; své fotografie, dopisy, maily, knihy*

⁴⁷ Tamtéž. Str. 46.

⁴⁸ <https://slovník-cizích-slov.abz.cz/web.php/slovo/digitalni-demence>

a hudbu máme v mraku (tedy v cloud computingu). Samostatně myslet, ukládat, překládat – co je to za hloupost? ...⁴⁹

⁴⁹ SPITZER, Manfred. Digitální demence: jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7294-872-7. Str. 16-17.

7. Charakteristika vývoje žáka 2. stupně ZŠ

Žáci druhého stupně ZŠ jsou ve věku 11-15 let, kdy zakončují svou povinnou školní docházku. Z hlediska vývojové psychologie podle Vágnerové jsou v období adolescence – dospívání. V tomto období u nich dochází ke komplexní proměně osobnosti – od tělesných změn, psychických změn až po sociální změny. Samotné období dospívání je ještě rozděleno na dvě fáze, přičemž žáci 2. stupně ZŠ spadají do kategorie rané adolescence. V této fázi je nejnápadnější změnou tělesné dospívání, kdy se mění zevnějšek adolescenta. V rámci celkového vývoje dochází i ke změně způsobu myšlení, kdy je dospívající schopen uvažovat abstraktně, i když některé jeho představy v realitě neexistují.⁵⁰

Dospívající mají zároveň větší kapacitu paměti, protože dokážou používat účinnější strategie, které jim pomohou zapamatovat si právě ty informace, které skutečně potřebují. *Někteří začínají využívat i elaborace, to znamená, že hledají takový způsob uspořádání látky, který by její zapamatování usnadnil, vytvářejí si různé mnemotechnické pomůcky apod.*⁵¹

Zároveň je samozřejmě období dospívání spojeno se změnami v oblasti citového prožívání. Jejich nálady kolísají, bývají více podráždění a často reagují na různé podněty přecitlivěle. Tyto změny v jejich chování obvykle překvapí i adolescenty samotné, nedokáží si vysvětlit jejich příčinu a mohou z toho být sami rozmrzelí nebo naopak jednat v afektu.⁵²

Podle Šimíčkové – Čížkové je toto období popisováno jako léta „bouří a stresů“, které provází přechod mezi dětstvím a dospělostí. Dále tato autorka používá členění dospívání na prepubertu, pubertu a adolescenci.

Období prepuberty nastupuje u děvčat okolo 10. roku, u chlapců v 11 letech a období vlastní puberty – které u dívek začíná ve 12,5 letech a u chlapců ve 13 letech. Kdybychom obecně charakterizovali nastupující změny u jednotlivých pohlaví, je patrné, že u dívek období prepuberty a puberty je relativně kratší, uzavřenější,

⁵⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1. Str. 321-323.

⁵¹ Tamtéž, str. 339.

⁵² Tamtéž, str. 340.

zatímco u chlapců je tento vývojový stupeň dlouhodobější. Proto u chlapců můžeme předpokládat i větší výchovné problémy jak ve škole, tak v rodině.⁵³

Dospívání je zkrátka složitý proces, kdy jedinec hledá sám sebe, svou vlastní identitu. Snaží se osamostatnit a ostatním dokázat, že má svou vlastní hlavu. Rodiče a učitelé jsou často terčem jejich kritiky, protože pro ně je v tu dobu klíčová komunikace s vrstevníky. Navazují nová a hluboká přátelství, někteří i své první lásky. Snaží se zapadnout nebo patřit do nějaké skupiny/ party.

⁵³ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. Přehled vývojové psychologie. 2. nezm. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0629-2. Str.102.

Praktická část

8. Výzkumné šetření

V následujících kapitolách bude rozebráno výzkumné šetření. Nejprve představím cíle a předpoklady toho šetření, metody, dále popíšu výzkumný vzorek a na závěr se budu věnovat získaným datům, které jsem připravila do názorných grafů.

8.1. Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumu je zjistit, proč jsou sociální sítě u žáků 2. stupně základních škol tak oblíbené. Kolik na nich tráví času oproti svým jiným zálibám a koníčkům, zda je používají, i když například tráví čas s rodinou nebo přáteli. Dále porovnat, jaké výhody a nevýhody v používání sociálních sítí spatřují a zda se někdy na sítích setkali s nevhodným chováním, popřípadě s jakým.

8.2. Předpoklady výzkumného šetření

P1: Děti, které nedosáhly věkové hranice potřebné pro používání sociálních sítí (13 let) uvedou, že sociální sítě používají.

P2: Většina dětí uvede, že tráví na sociálních sítích 2-3 hodiny denně.

P3: Děti uvedou, že se více věnují sociálním sítím než svým volnočasovým aktivitám.

8.3. Metody výzkumného šetření

Praktická část práce byla vypracována na bázi smíšeného výzkumného designu, pomocí kvantitativní i kvalitativní metody výzkumu. Ke sběru dat pomocí kvantitativní metody jsem využila elektronický dotazník, který se skládá z 18 uzavřených otázek. Elektronickou formu jsem zvolila z toho důvodu, že je časově méně náročnější, a i následné vyhodnocení je jednodušší.

Kvalitativní část proběhla formou dvou polostrukturovaných rozhovorů s žáky. Podstatou bylo více dopodrobna zjistit zájem respondentů o sociální síť, a zda je nějakým způsobem ovlivňují.

8.4. Popis výzkumného vzorku

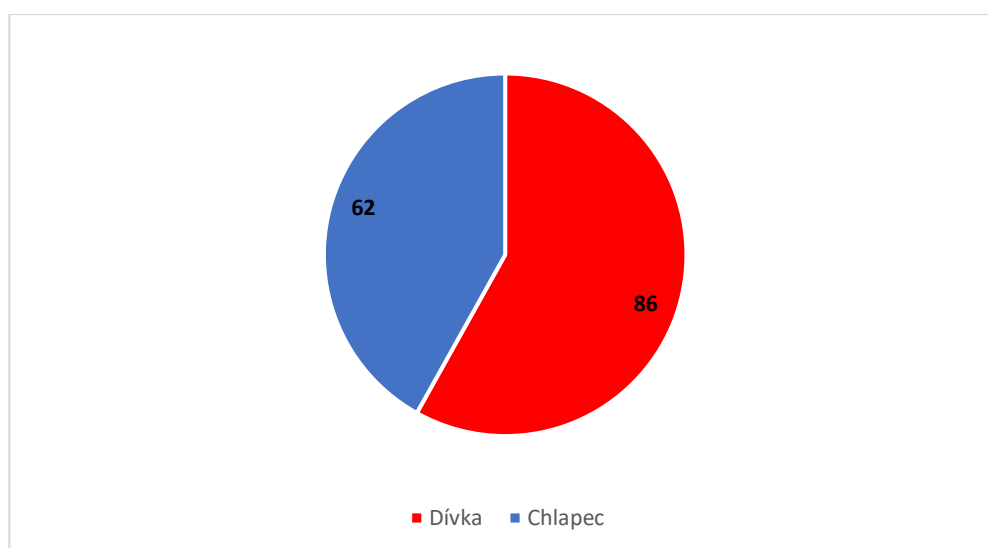
Dotazník jsem poslala na dvě základní školy v Jihočeském kraji – na základní školu v městysu nedaleko jihočeského krajského města a školu v okresním městě v Jižních Čechách. Dotazníky jsem zaslala ředitelům škol a ty byly následně předány žákům 6., 7., 8. a 9. tříd v hodinách informatiky. Výzkumného šetření se účastnilo celkem 148 respondentů.

Jako respondenty při rozhovorech jsem oslovila žáky ze ZŠ na malém městě v Jižních Čechách. Následně jsem se domluvila na rozhovoru se 14letou žákyní 8. třídy a 12letým žákem 6. třídy.

8.5. Výsledky a závěry kvantitativního výzkumu

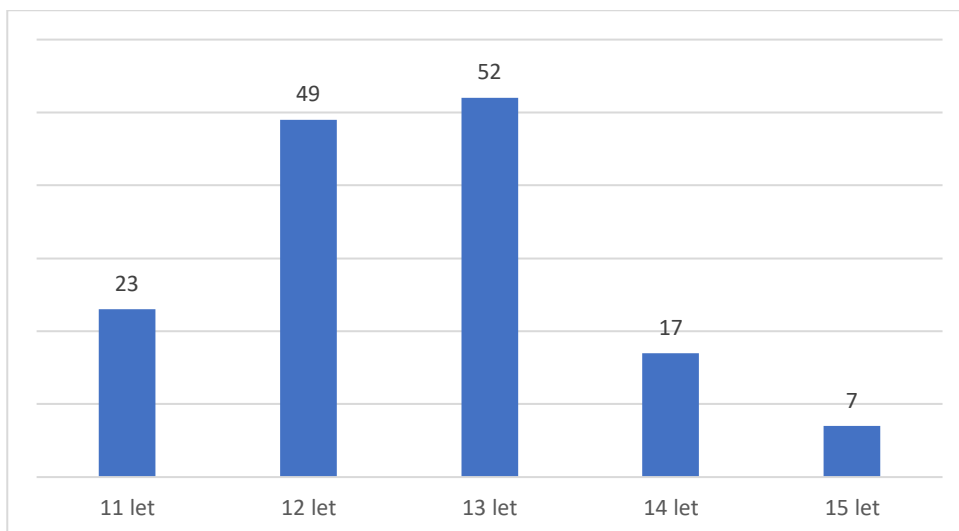
První otázka se týkala pohlaví respondentů. Graf č. 1 zobrazuje, že dotazníku se z celkového počtu 148 dětí zúčastnilo 62 chlapců a 86 dívek.

Graf 1- Pohlaví respondentů, $n_i=148$

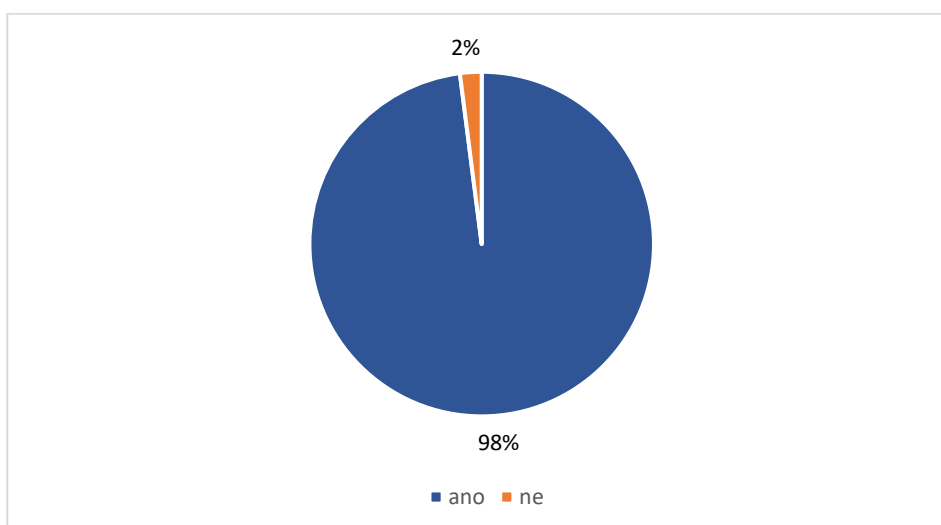
Druhá otázka byla zaměřená na věk dětí. Jak vidíme v grafu č. 2, nejvíce respondentů bylo ve věku 12 a 13 let.

Graf 2- Věk respondentů, $n_i=148$

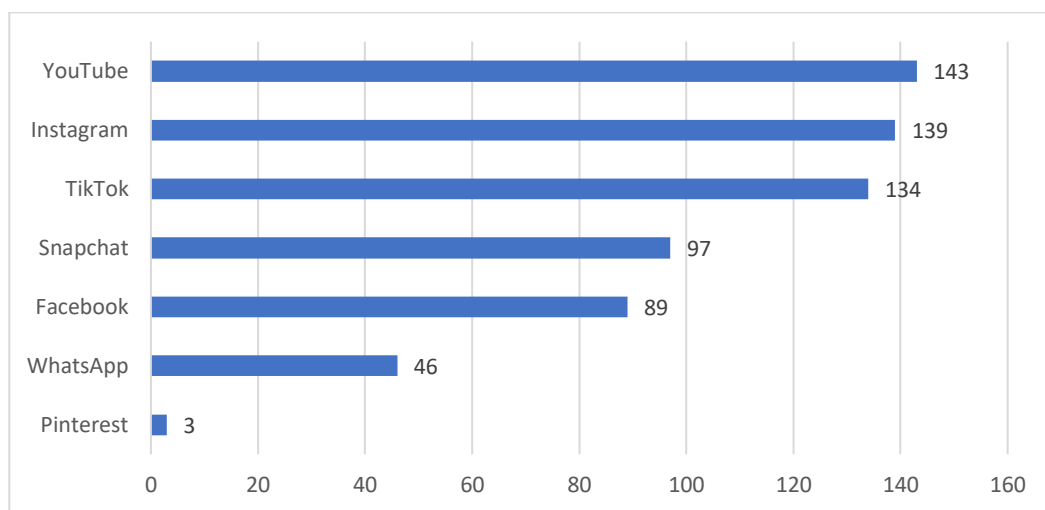
Ve třetí otázce se mi potvrdil můj první předpoklad. Jak je vidět na grafu č. 3- ze 148 žáků (98 %) pouze 3 (2 %) nepoužívají sociální sítě. Navíc ti tři byli z věkových kategorií 13 a 14 let, kteří už sociální sítě používat mohli. Zatímco 72 dětí z věkové kategorie 11 a 12 let sociální sítě používají i když by ještě neměli.

Graf 3- Počet respondentů na sociálních sítích, $n_i=148$, $f_i=100$

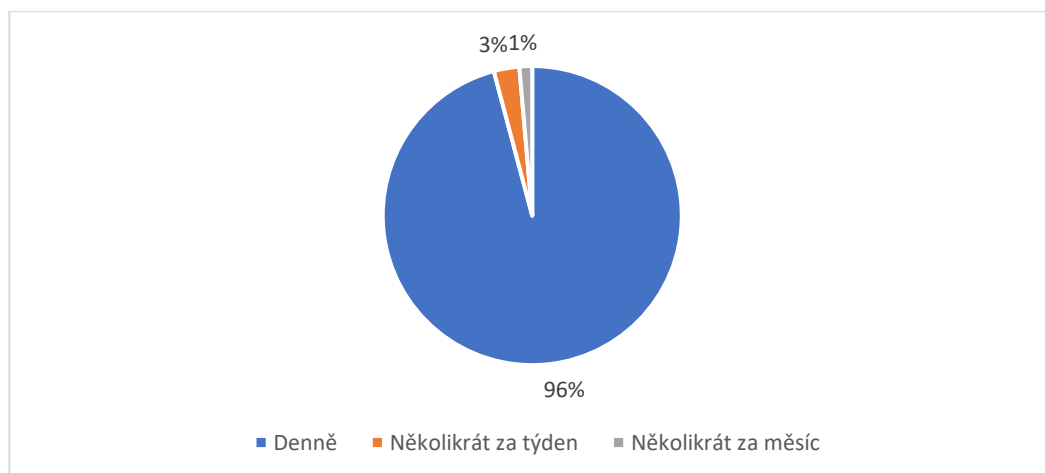
Na grafu č. 4 vidíme, že nejpoblárnější sociální síť je YouTube, který využívají téměř všichni dotazovaní. Hned za ním je Instagram a pomyslnou třetí příčku obsadil TikTok. V této otázce mohli respondenti vybírat více možností, podle toho, jaké síť používají. Zjištěná data pro mě nebyla nijak zvlášť překvapivá, protože i ve světě je oblíbenost právě těchto sociálních sítí nejvyšší.

Graf 4- Sociální síť používané respondenty

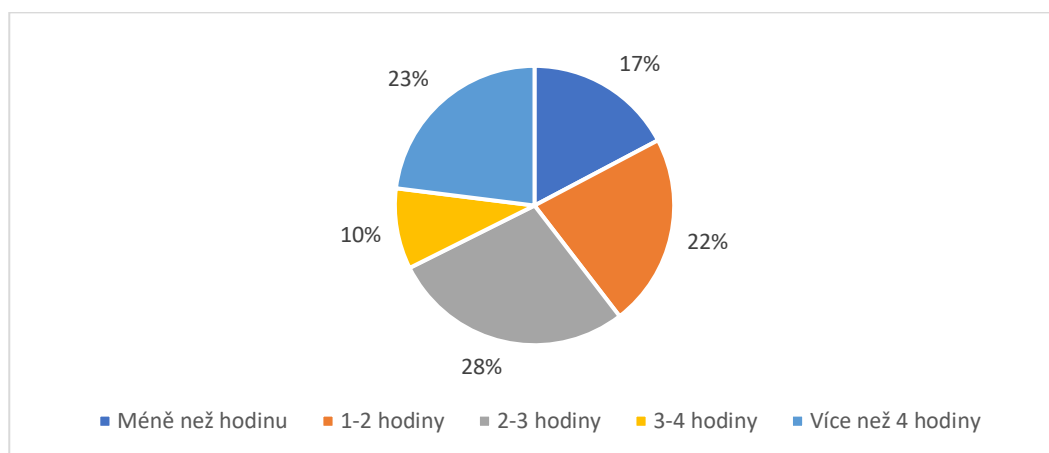
V další otázce mě zajímalo, jak často děti sociální síť používají. 96 % je používá denně, jak vidíme na následujícím grafu.

Graf 5- Jak často děti používají sociální síť, $n_i=148$, $f_i=100$

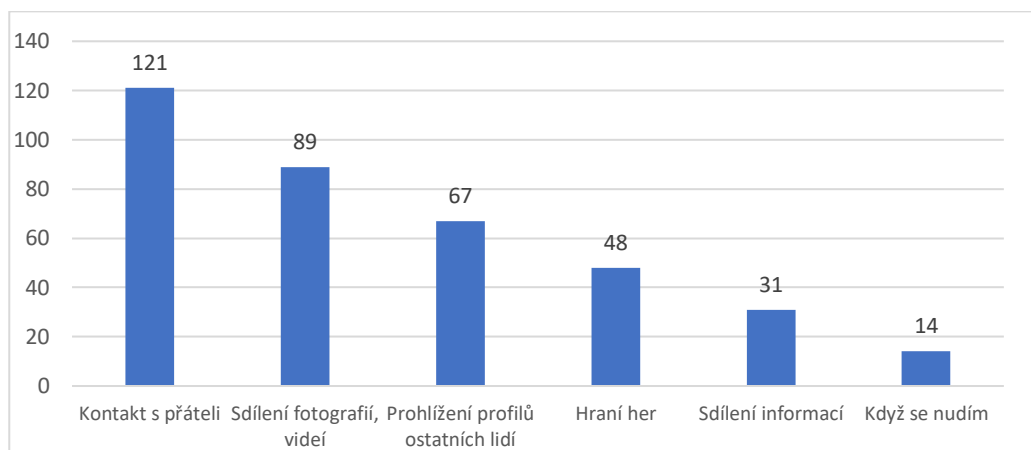
Na následujícím grafu č. 6 vidíme, že 28 % dětí tráví denně na sociálních sítích 2-3 hodiny. Hodnota, která mě poměrně zarazila je, že 23 % (32 respondentů) tráví na sítích více než 4 hodiny denně. Sice jen o 1 % méně má odpověď 1-2 hodiny denně, i tak je množství času trávené na sociálních sítích opravdu velké. Tímto výsledkem se potvrdil můj druhý předpoklad ohledně času tráveného na sítích.

Graf 6- Denní používání sociálních sítí, $n_i=148$, $f_j=100$

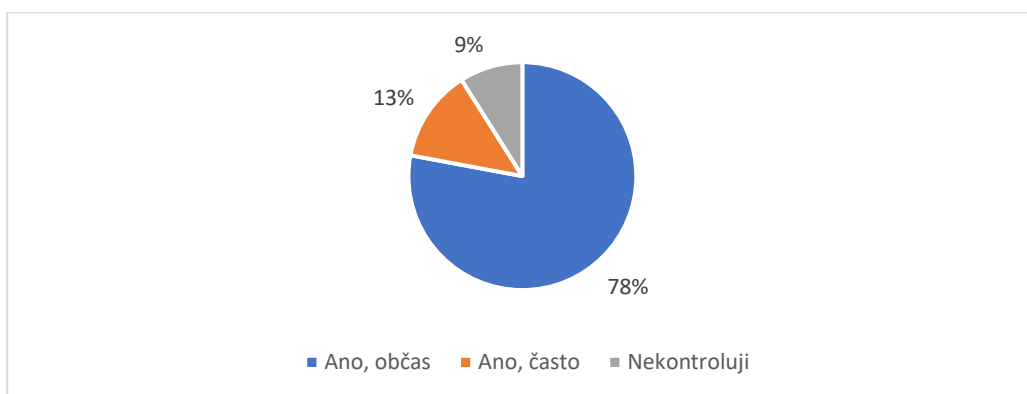
V otázce číslo sedm jsem se ptala respondentů, za jakým účelem používají sociální sítě. Jak vidíme na grafu č. 7 většina je používá, aby byli v kontaktu s přáteli. V této otázce měli respondenti možnost zaznamenat svou další vlastní odpověď, která jim v nabídce chyběla. Čtrnáct z nich napsalo, že jdou na sociální sítě, když se nudí.

Graf 7- Důvody používání sociálních sítí

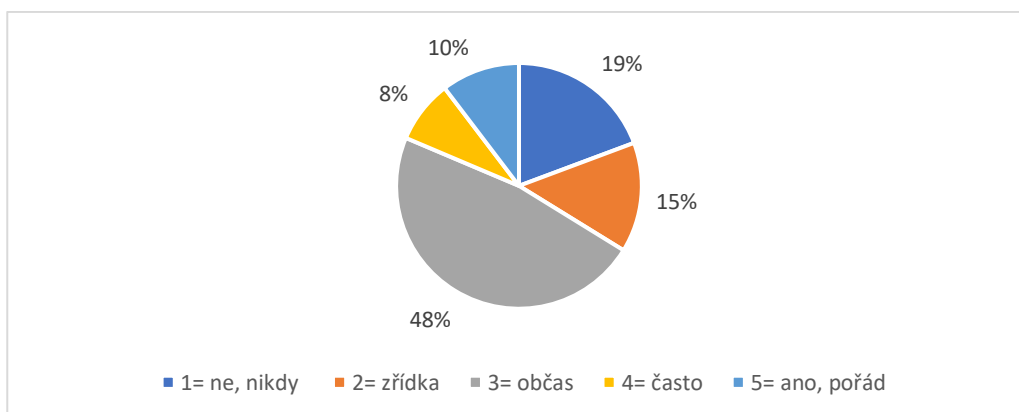
V osmé otázce jsem se ptala, zda respondenti používají sociální sítě, i když tráví zrovna čas s rodinou nebo přáteli. Velmi mě překvapilo, že pouhých 9 % z nich (13 respondentů) je nepoužívá. To poukazuje na neustálé nutkání sítě kontrolovat, jestli jim něco „neutíká“. Toho si můžeme všimnout i všude okolo nás, např. děti jdou s rodiči do restaurace, ale při čekání na jídlo vytáhnou všichni telefony, aby si zkrátili čas čekání.

Graf 8- Počet respondentů používajících sociální sítě v přítomnosti rodiny/ přátel, $n_i=148$, $f_i=100$

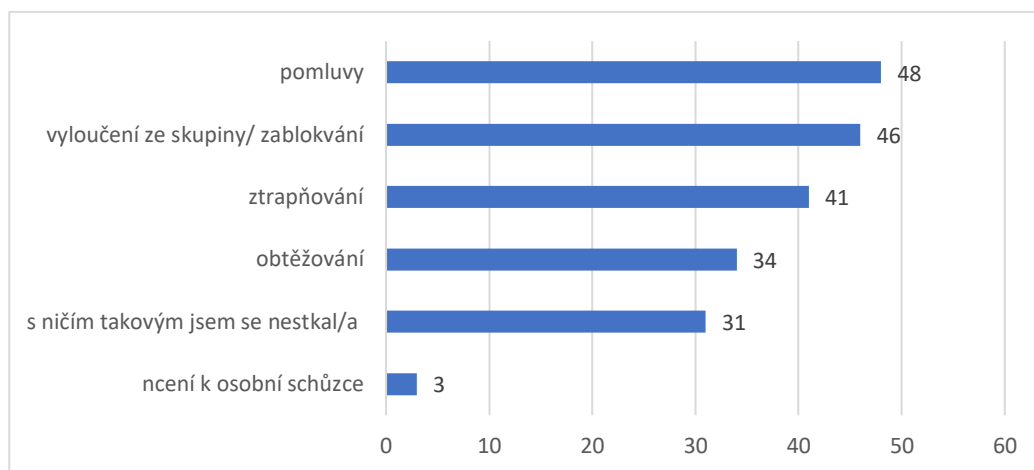
V deváté otázce jsem volně navázala na otázku osmou tím, že jsem se dotazovala, zda se respondenti cítí nepříjemně při nemožnosti přihlášení se na sociální sítě během jednoho dne a zda mají potřebu se na danou síť přihlásit. Pro mě opět překvapující výsledek, protože pouhých 19 % (28 respondentů) odpovědělo, že jim to nevadí a ani nemají potřebu se přihlašovat. Zbytek má potřebu být na sociálních sítích opravdu každý den.

Graf 9- Počet respondentů cítící se nepříjemně při nemožnosti přihlásit se na sociální sítě, $n_i=148$, $f_i=100$

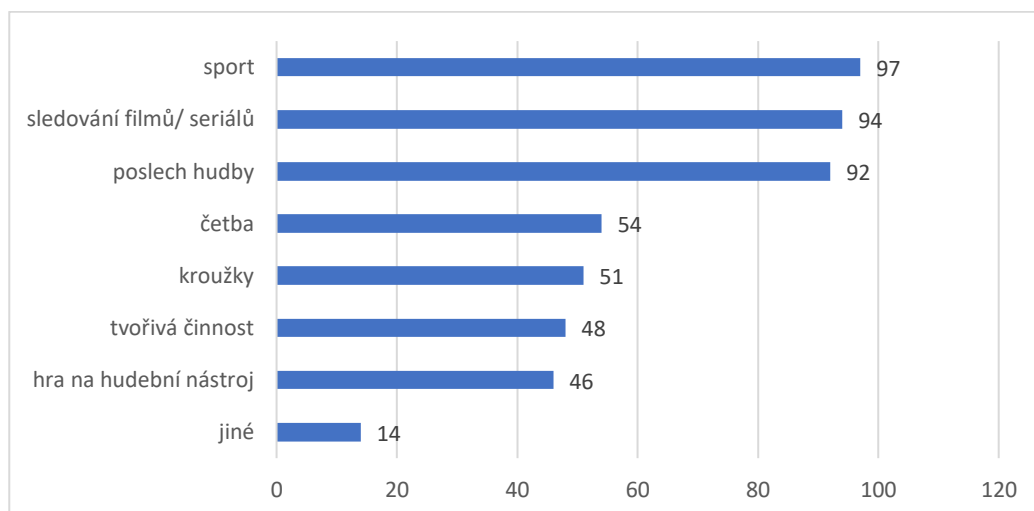
Otázka číslo deset se věnovala problematice šikany na internetu, kdy měli respondenti vybrat, zda se s něčím takovým setkali a jakou formou. Pouze 31 respondentů odpovědělo, že se s něčím takovým nesetkalo, zbytek většinou vybral 2 a více věcí, které ho na sociálních sítích potkaly. Na přiloženém grafu č. 10 můžeme vidět, že nejvíce se děti setkávají s pomluvami a vyloučením ze zájmových skupin.

Graf 10- Negativní zkušenosti na sítích

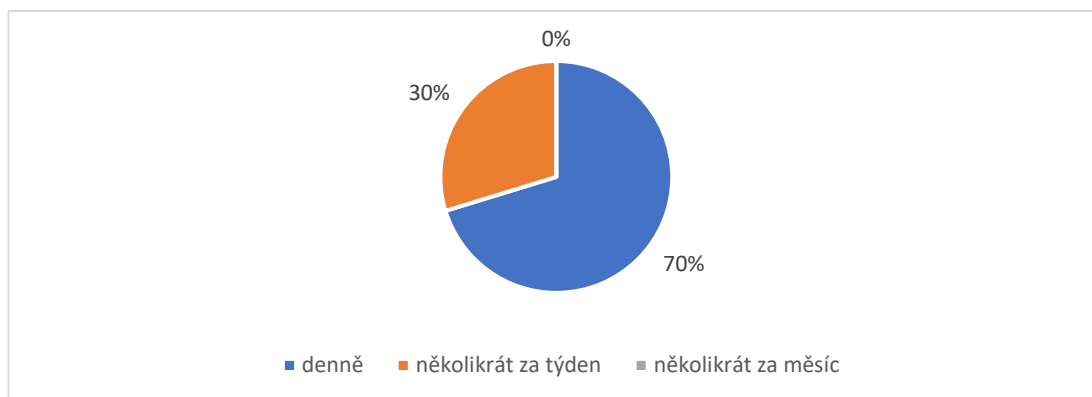
Další otázka se zaměřila na zjištění, co respondenti rádi dělají ve svém volném čase. Potěšilo mě, že je na první příčce sport, i když sledování filmů nebo seriálů je hned za ním. Zhruba třetina se ráda věnuje četbě, volnočasovým kroužkům a různé tvořivé činnosti.

Graf 11- Volnočasové aktivity

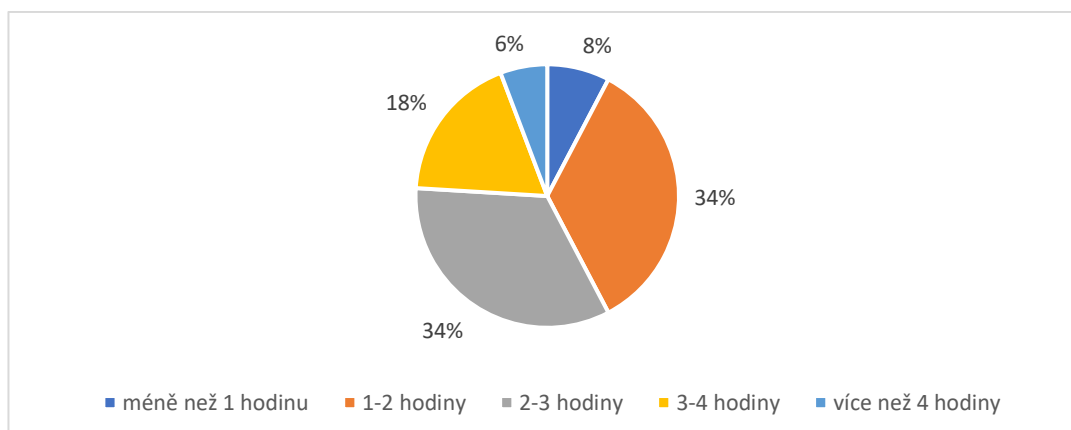
Otázka číslo dvanáct sloužila k porovnání s otázkou číslo pět. V té jsem zjistila, že 96 % dotazovaných používá sociální sítě denně, zatímco volnočasovým aktivitám se denně věnuje „jen“ 70 %.

Graf 12- Jak často se děti věnují volnočasovým aktivitám, $n_i=148$, $f_i=100$

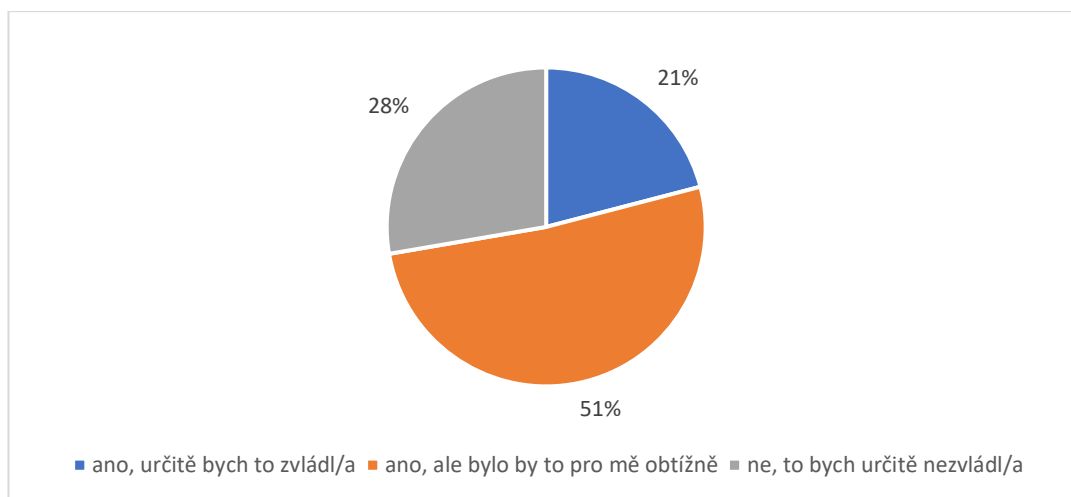
Ještě zajímavější je porovnání následujícího grafu č. 13 s grafem č. 6. Jak již bylo řečeno v předchozí otázce, denně se věnuje volnočasovým aktivitám 70 % respondentů tedy 104 dětí. V této otázce jsem zjistila, kolik času daným aktivitám denně věnují. V porovnání s používáním sociálních sítí, kde nejvíce dětí uvedlo, že se věnují sociálním sítím 2-3 hodiny, tak volnočasovým aktivitám se věnují v průměru okolo dvou hodin. Více než 4 hodiny se těmto aktivitám věnuje pouze 6 dětí, zatímco sociálním sítím se více než 4 hodiny věnuje dětí 32. Na těchto odpovědích můžeme vidět, že sociální sítě jsou pro děti atraktivnější než různé volnočasové aktivity. Tato otázka potvrdila můj třetí předpoklad zmíněný výše.

Graf 13- Kolik času denně děti věnují volnočasovým aktivitám, $n_i=148$, $f_i=100$

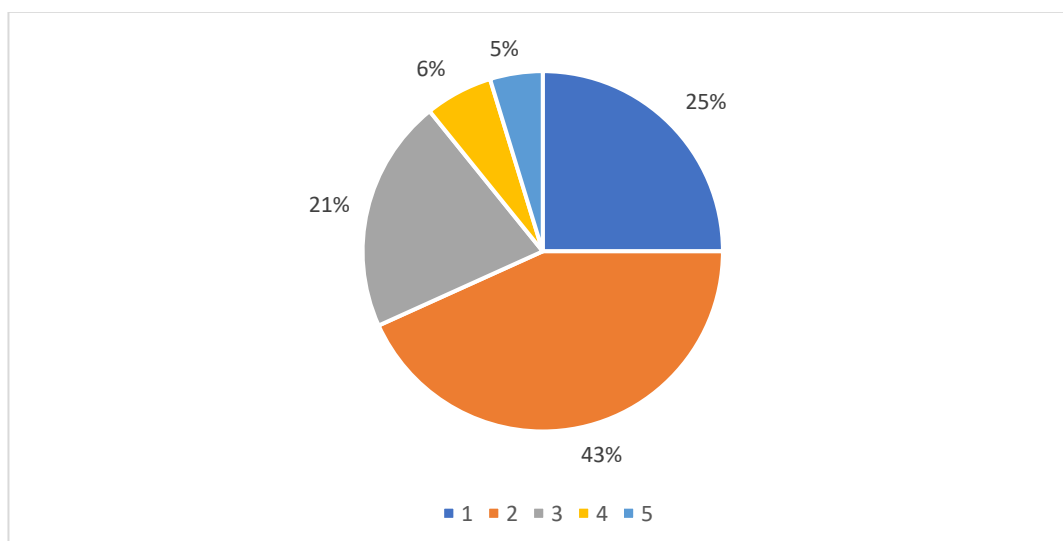
Více než polovina dětí sdělila, že vydržet bez sociálních sítí 1 měsíc by pro ně bylo obtížné, 28 % tedy 41 respondentů by to bez sítí vůbec nezvládlo. Tato čísla mě překvapila natolik, že jsem si sama vyzkoušela, jaké to je být 1 měsíc bez sociálních sítí. Více se o tom zmíním v závěru práce.

Graf 14- Vydržely by děti 1 měsíc bez sociálních sítí? $n_i=148$, $f_j=100$

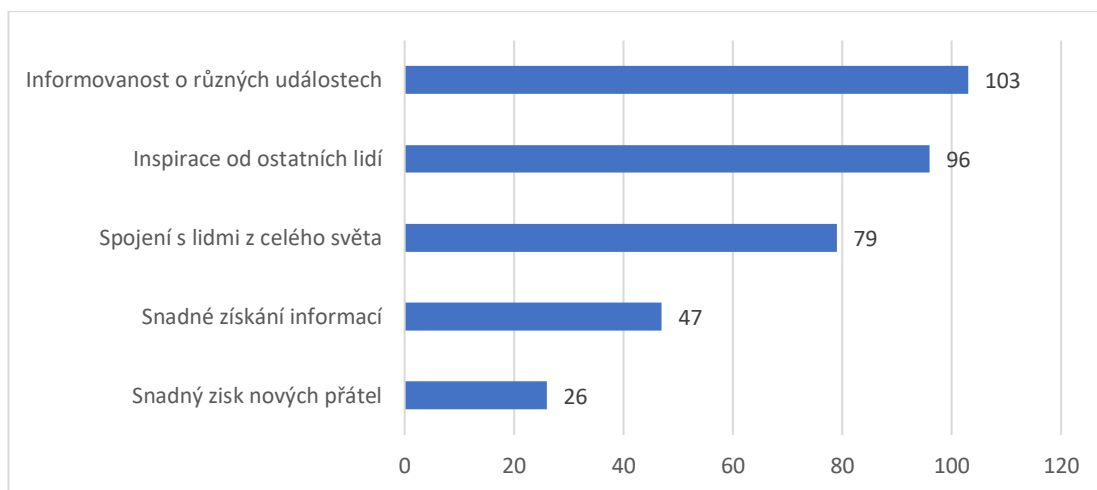
Poslední čtyři otázky dotazníku byly zaměřené na výhody a nevýhody sociálních sítí. V následujícím grafu č. 15 měly děti za úkol ohodnotit sociální sítě jako ve škole. Vidíme, že děti hodnotily převážně velmi kladně.

Graf 15- Hodnocení sociálních sítí jako ve škole, $n_i=148$, $f_j=100$

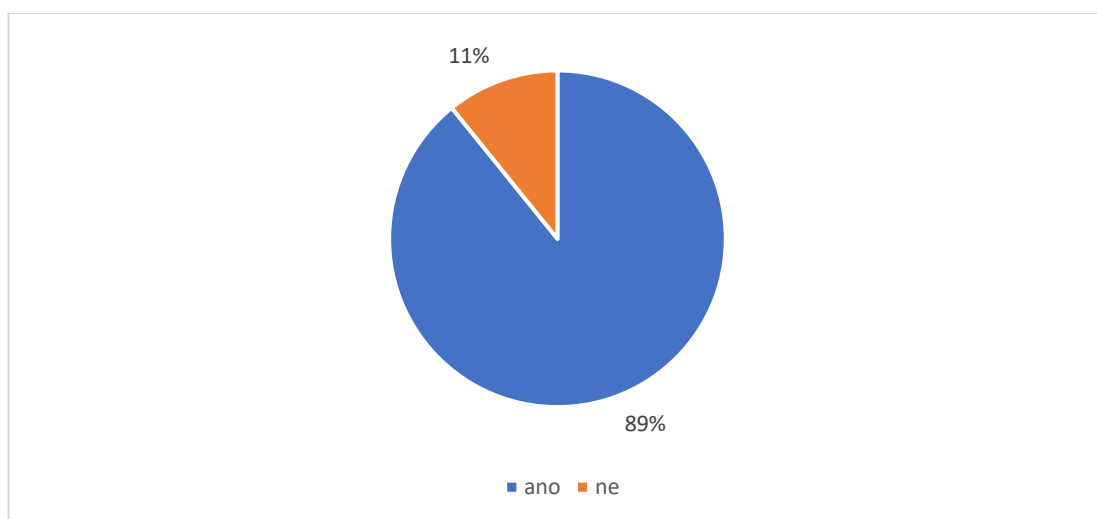
Otázka č. 16 zjišťovala, jaké výhody spatřují respondenti v používání sociálních sítí. Nejčastěji odpovídali, že na sítích najdou informace o různých událostech, dále 96 z nich uvedlo, že čerpají inspiraci od ostatních lidí, které sledují. Spojení s lidmi z celého světa skončilo na třetím místě, já jsem očekávala, že tato odpověď bude v žebříčku výše.

Graf 16- Výhody sociálních sítí

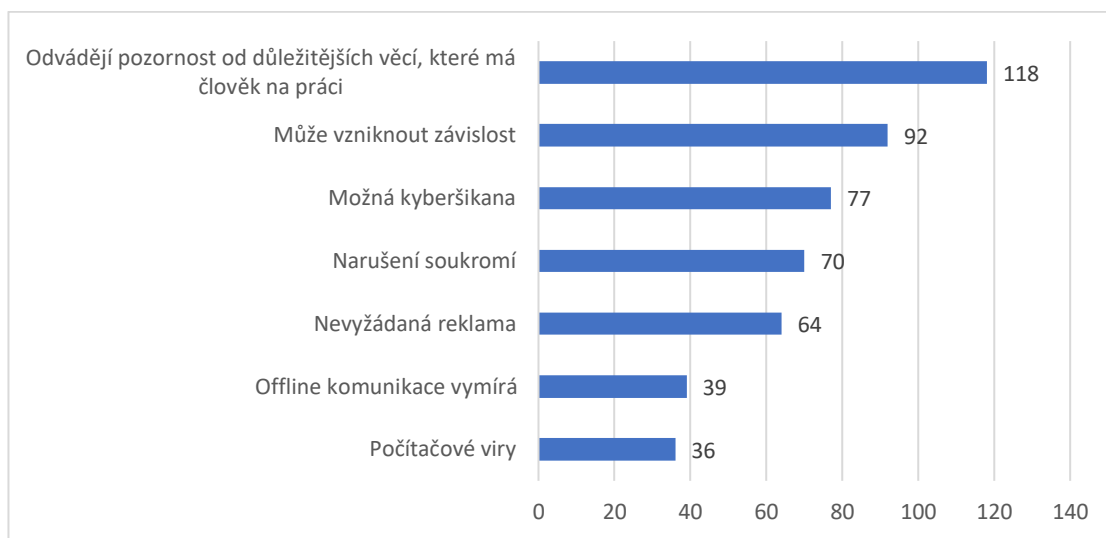
V předposlední otázce jsem se ptala, zda si děti myslí, že vůbec sociální sítě mají nějaké nevýhody. 132 dětí tedy 89 % odpovědělo, že ano, zbylých 16 dětí tedy 11 % si myslí, že žádné nevýhody nemají.

Graf 17- Mají sociální sítě nevýhody? $n_i=148$, $f_i=100$

Poslední otázka, otázka č. 18 zjišťovala, jaké nevýhody tedy respondenti v sociálních sítích spatřují. 118 dětí označilo, že sociální sítě hlavně odvádějí pozornost od důležitějších věcí, které by měly v tu chvíli dělat. Spoustu z nich si také uvědomuje, že může vzniknout závislost. Naopak pouze 38 respondentů označilo, že nevýhodou mohou být počítačové viry, které jsou dnes na sociálních sítích také velmi rozšířené.

Graf 18- Nevýhody sociálních sítí

8.6. Shrnutí dotazníkového šetření

Uskutečněné dotazníkové šetření potvrdilo všechny tři předpoklady, které jsem si před jeho vyhodnocením zaznamenala. Zjistila jsem, že sociální sítě používají žáci, kteří ještě nedosáhli požadovaného věku 13 let. 98 % všech dotázaných uvedlo, že sociální sítě používají a pouhých 2 % respondentů uvedlo, že je nepoužívá.

Otázka týkající se času stráveného na sítích mě naopak poměrně překvapila. V předpokladu jsem napsala, že většina dětí označí variantu, že tráví na soc. sítích 2-3 hodiny denně. Tento předpoklad se sice potvrdil, tuto odpověď označilo 28 % všech dotazovaných, ale alarmující pro mě bylo, že druhé místo s 23 % obsadila odpověď 4 hodiny a více. Když jsem to dále porovnála s časem, který děti tráví provozováním svých volnočasových aktivit, jednoznačně vyšlo, že sociální sítě vítězí, a to potvrdilo i můj třetí předpoklad stanovený na začátku.

Zajímavé pro mě bylo i zjištění z otázky, která se zabývala tím, zda by děti vydržely jeden měsíc bez používání těchto médií. 28 % tedy 34 respondentů uvedlo, že by to vůbec nezvládli a více než polovina uvedla, že by to pro ně bylo obtížné.

Samotný závěr dotazníku se věnoval výhodám a nevýhodám sociálních sítí, kdy 11 % (16 respondentů) uvedlo, že sociální sítě žádné nevýhody nemají. I když měly děti hned v následující otázce výčet možných nevýhod a rizik, které je mohou potkat, zřejmě si myslí, že se jich to netýká. Většina následně odpověděla, že největší nevýhodou sítí je, že odvádějí pozornost od důležitějších věcí, které mají na práci. Více než polovina (92 respondentů) si také uvědomuje vznik možné závislosti.

Jak již bylo řečeno, výsledky dotazníkového šetření potvrdily mé tři předpoklady, ale přesto mě některá data, jak jsem již zmínila, překvapila.

8.7. Výsledky, závěry a porovnání rozhovorů

V této části porovnám jednotlivé odpovědi obou informantů. Kompletní znění rozhovorů je zaznamenáno v příloze číslo 2. Výsledky a závěry z tohoto kvalitativního průzkumu nemohu zobecňovat, protože se jednalo pouze o názor a subjektivní pocity dvou informantů.

Pro rozhovor jsem se rozhodla použít typ polostrukturovaného rozhovoru, protože každá konverzace se odvíjela trochu jiným směrem.

Pro realizaci této druhé etapy výzkumu byly zvoleny následující výzkumné otázky:

- Jak informanti vnímají založení a vstup do sociálních sítí?
- Jaké motivy pojmenovávají pro využívání sociálních sítí?
- Jak vnímají čas, který tráví na sociálních sítích?

V první otázce jsem se obou respondentů ptala, zda ví, co jsou to sociální sítě a zda je používají. Oba odpověděli, že je používají. Ve druhé otázce jsem zjišťovala, jaké sítě používají, kde se opět oba shodli na YouTube a TikToku. Johanka (14 let) ještě dodala, že jich používá opravdu hodně a vyjmenovala nějaké další. Z rozhovorů dále vyplynulo, že oba respondenti začali používat sociální sítě dříve než ve 13 letech. Ptala jsem se, zda vůbec ví o přístupnosti od 13 let. Opět se odpovědi shodovaly na tom, že stačilo změnit datum narození, takže žádný problém. Já osobně v tom docela problém vidím. Věková hranice 13 let má své opodstatnění a (nejen) dle mých výzkumů vychází, že většina

dotázaných ji ignoruje. *Pamatuji si, že když jsem informantům pokládala otázku ohledně věku, obraceli oči v sloup s tím, že je poučuji od kolika let smí vlastně sítě používat.*

Oba respondenti zároveň uvedli, že si sociální sítě založili kvůli tomu, že je již měli jejich vrstevníci, a tak nechtěli být pozadu. Tím byla zodpovězena první a druhá výzkumná otázka týkající se toho, jak informanti vnímají založení a vstup do sociálních sítí a jaké motivy pojmenovávají pro jejich využívání. Pro oba je to vlastně samozřejmost, kdy věk nehraje roli, protože jejich vrstevníci už je používají a oni chtějí být také součástí tohoto kolektivu. Michala (12 let) jsem se ještě dál ptala, zda o jeho používání sociálních sítí ví rodiče. Uvedl, že ví a mamince se to zpočátku nelíbilo, ale po jeho vysvětlení, že všichni jeho kamarádi sítě mají a že nebude sdílet nic hloupého to maminka dál neřešila. Nevím, jestli je to úplně dobré řešení, protože zrovna Michal si založil první profil na sociální síti, když mu bylo teprve 11 let, stejně tak Johanka. To je věk, kdy si ještě děti úplně neuvědomují všechna možná rizika, která na ně mohou číhat. Také jsou děti velmi sdílné a mohou nejen na sebe nechtěně prozradit nejrůznější choulostivé informace. *Při položení otázky ohledně toho, zda Michalovi rodiče ví o tom, že je na sítích, mě překvapila reakce jeho maminky, která se po Michalově vysvětlení přestala celou situací zabývat, i přesto, že se jí Michalovo působení na sociálních sítích zpočátku nelíbilo.*

Dále jsem se ptala na čas strávený na sociálních sítích. Johanka řekla, že na nich tráví spoustu času a vyjmenovala, že je používá vlastně od rána v průběhu celého dne. Zato Michal porovnával, kolik času jim věnuje podle toho, jaké je počasí. Na dotaz, zda tráví více času volnočasovými aktivitami nebo online Johanka určitě odpověděla, že online, Michal tedy nedokázal jednoznačně odpovědět. Odpověď na mou třetí výzkumnou otázku týkající se toho, jak vnímají čas, který na sítích tráví je tedy taková, že je to pro ně smysluplně strávený čas, protože se tam vždycky zabaví.

Další otázka směřovala ke zjištění, zda zažili na sítích nějakou nepříjemnou zkušenost. Michal odpověděl, že se mu nic takového nestalo, avšak Johanka uvedla, že zažila kyberšikanu ze strany spolužáků, která se naštěstí poměrně v klidu vyřešila, protože o tom informovala svou maminku. Informantka situaci popsala takto: *„...Naštěstí jsme to vyřešili v klidu. Moje mamka promluvila s mamkou té holky, co to založila a ta skupinu smazala. Potom se mi i přišla omluvit, že to prý byla jen sranda...”*

Cílem bylo zjistit, co je vlastně na sociálních sítích tolik baví. Oba respondenti se víceméně shodli na tom, že na ně chodí kvůli zabavení se. Johanka navíc ráda sleduje populární osobnosti, od kterých se chce dozvědět něco o jejich soukromí.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo přiblížit téma sociálních sítí a jejich používání žáky druhého stupně základních škol. Zjistit, co dělá sítě právě pro děti tak atraktivními, proč je využívají. Na základě výzkumného šetření zhodnotit, jaké výhody a nevýhody používání sociálních sítí přináší.

V teoretické části bakalářské práce jsem nejprve objasnila pojem sociální síť, jak je můžeme dělit a využívat. Další kapitola byla věnována historii, která sahá až do roku 1978. Zaměřila jsem se i na nejpoblárnější síť dnešní doby a krátce každou z nich charakterizovala. Poté jsem se věnovala odborným statistikám ukazujícím počty dětí (i ve světě), které jsou aktivní na sociálních sítích a následně subjektivně zhodnotila jejich výhody a nevýhody. V poslední kapitole teoretické části jsem vyjmenovala možná rizika a opět je krátce charakterizovala.

V praktické části bakalářské práce jsem dále zjišťovala odpovědi na své cíle. Pomocí dotazníkového šetření, kterého se zúčastnilo 148 respondentů, se mi podařilo zjistit, jaké výhody a nevýhody respondenti spatřují v používání sociálních sítí a také kolik času jim věnují v porovnání se svými dalšími aktivitami.

Na základě tohoto dotazníku a pro mě velmi překvapujících odpovědí u otázky, zda by děti vydržely jeden měsíc bez sociálních sítí (více než polovina uvedla, že by to pro ně bylo obtížné vydržet), jsem se rozhodla pro malý experiment sama na sobě. Na jeden měsíc jsem si opravdu odinstalovala v telefonu všechny aplikace týkající se sociálních sítí a telefon používala jen na volání, SMS zprávy, focení a příležitostné vyhledávání informací na internetu. Na počítači jsem si pro jistotu tyto stránky zablokovala. První týden to bylo zvláštní, byla jsem zvyklá především na rychlou komunikaci prostřednictvím Messengeru od Facebooku a ve volném čase jsem se také ráda podívala, co je nového na Instagramu. Přišlo mi, že jeden měsíc je opravdu dlouhá doba a několikrát jsem chtěla experiment vzdát. Nakonec jsem to však vydržela. Druhý týden už jsem to brala jako samozřejmost. Když se mě někdo zeptal, zda mu můžu něco poslat přes Messenger nebo zda bych mohla sdílet něco na Instagramu, odpověděla jsem že bohužel ne, protože mám právě měsíční detox od sociálních sítí. Většina lidí nechápavě kroutila hlavou, k čemu to je, ale našli se i tací, kteří to ocenili a řekli, že si to také musí

někdy vyzkoušet. I když jsem si nejdřív myslela, že na sítích tolik času netrávím, díky tomuto experimentu jsem zjistila, že opak je pravdou. Najednou jsem měla spoustu volného času, který jsem věnovala čtení, chození do přírody a dalších věcí, které jsem do té doby zanedbávala. Na samotném konci experimentu mi přišlo až zvláštní se na sítě zase vrátit. Jsem ráda, že jsem si měsíc bez sítí vyzkoušela a rozhodně to doporučuji každému z nás, kdo sociální sítě používá.

V kvalitativním výzkumu, prováděným formou rozhovorů jsem se poprvé osobně setkala se slečnou, která byla obětí kyberšikany. Celou událost brala poměrně s nadhledem a klidem, i když přiznala, že jí tato situace samozřejmě na začátku hodně mrzela. Z části i proto, že přišla od lidí z jejího blízkého okolí. Dále jsem díky těmto rozhovorům zjistila, proč jsou pro děti sociální sítě tak atraktivní a co je na nich nejvíce baví.

Seznam použitých zdrojů

Použitá literatura:

DEVITO, Joseph A. *Základy mezilidské komunikace*. 1. vyd. Praha: Grada, 2001. ISBN 80-716-9988-8.

GRIFFITHS, Mark. *Does Internet and computer "addiction" exist? Some case study evidence*. 2000, CyberPsychology & Behavior, 3(2).

KOŽÍŠEK, Martin a PÍSECKÝ Václav. *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5595-3.

SPITZER, Manfred. *Digitální demence: jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7294-872-7.

ŠEVČÍKOVÁ, Anna. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-7527-6.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezm. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0629-2.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

Internetové zdroje:

Sociální sítě - Aktuálně.cz. [online]. 2018 [cit. 04.05.2022]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/veda-a-technika/socialni-site/r~i:wiki:1456/>

Správa sociálních sítí | itergo.cz. ITERGO [online]. ITERGO [cit. 04.05.2022]. Dostupné z: <https://www.itergo.cz/sprava-socialnich-siti/>

How TikTok Is Rewriting the World – The New York Times [online]. 2019 [cit. 05.05.2022]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2019/03/10/style/what-is-tik-tok.html>

Individuals using the internet for participating in social networks – Products Datasets – Eurostat. European Commission [online]. 2021 [cit. 05.05.2022]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/tin00127>

Historie českého internetu: BBS, alias Bulletin Board System – Živě.cz. [online]. 2005 [cit. 05.05.2022]. Dostupné z: <https://www.zive.cz/clanky/historie-ceskeho-internetu-bbs-aliaz-bulletin-board-system/sc-3-a-125566/default.aspx>

Sociální sítě a jejich vývoj – pohled do historie- Objevit.cz. [online] 2013 [cit. 15.05.2022]. Dostupné z: <https://www.objevit.cz/socialni-site-vyvoj-pohled-do-historie-t22280>

AMI Digital Index 2021 - AMI Digital. [online] 2021 [cit. 15.05.2022]. Dostupné z: <https://amidigital.cz/ami-digital-index-2021/>

Facebook - Aktuálně.cz. [online]. 2021 [cit. 17.05.2022]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/ekonomika/facebook/r~i:wiki:1064/>

Státe, prosím, omez mě, volá šéf Facebooku Mark Zuckerberg. Zbláznil se? - Lupa.cz. [online]. 2018 [cit. 20.05.2022]. Dostupné z: <https://www.lupa.cz/clanky/state-prosim-omez-me-vola-sef-facebooku-mark-zuckerberg-zblaznil-se/>

Zuckerberg jim měl ukrást Facebook. Z dvojčat jsou teď díky bitcoinu miliardáři- Lidovky.cz. [online] 2017 [cit. 20.05.2022]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/byznys/bratri-zurocili-penize-vysouzene-z-zuckerberga-v-bitcoinu-vydelali-miliardu-dolaru.A171205_164348_firmy-trhy_kopp

Essential Facebook statistics and trends for 2022. Datareportal.com [online]. 2022 [cit. 20.05.2022]. Dostupné z: <https://datareportal.com/essential-facebook-stats>

Google Buys YouTube- Mashable [online]. 2006 [cit. 20.05.2022]. Dostupné z: <https://mashable.com/archive/confirmed-google-buys-youtube>

Essential YouTube statistics and trends for 2022. Datareportal.com [online]. 2022 [cit. 20.05.2022]. Dostupné z: <https://datareportal.com/essential-youtube-stats>

YouTube. Wikipedia [online]. 2022 [cit. 20.05.2022]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/YouTube>

YouTube TV: Google Debuts Live TV Subscription Service- Fortune. [online]. 2017 [cit. 20.05.2022]. Dostupné z: <https://fortune.com/2017/02/28/youtube-tv-live-streaming-subscription/>

Instagram. Wikipedia [online]. 2022 [cit. 24.05.2022]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Instagram>

War in Ukraine: Instagram banned in Russia over 'calls to violence' - BBC News [online]. 2022 [cit. 24.05.2022]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/technology-60709208>

Essential Instagram statistics and trends for 2022. Datareportal.com [online]. 2022 [cit. 24.05.2022]. Dostupné z: <https://datareportal.com/essential-instagram-stats>

TikTok Revenue and Usage Statistics- Business of Apps. [online]. 2022 [cit. 30.06.2022]
Dostupné z: <https://www.businessofapps.com/data/tik-tok-statistics/>

TikTok jako bezpečnostní hrozba. V Indii už dostal zákaz – Seznam Zprávy. [cit. 24.05.2022]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/tiktok-jako-bezpecnostni-hrozba-v-indii-uz-dostal-zakaz-112457>

TikTok can continue to operate in the U.S., Commerce Department says- CNBC.com [online]. 2020 [cit. 24.05.2022]. Dostupné z: <https://www.cnbc.com/2020/11/12/tiktok-can-continue-to-operate-in-the-us-commerce-department-says.html>

Essential TikTok statistics and trends for 2022. Datareportal.com [online]. 2022 [cit. 24.05.2022]. Dostupné z: <https://datareportal.com/essential-tiktok-stats>

Snapchat už nepřináší revoluční novinky, pouze rizika – E-Bezpečí. Projekt E-bezpečí [online]. 2019 [cit. 24.05.2022]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/rizikove-jevy-spojene-s-online-komunikaci/socialni-site/1441-snapchat-uz-neprinasi-revolucni-novinky-pouze-rizika>

Chování dětí na internetu a jak je chránit? Avast Blog [online]. 2018 [cit. 27.05.2022]. Dostupné z: <https://blog.avast.com/cs/co-delaji-vase-deti-online-kdyz-je-nevidite-nebo-nejste-doma>

Kyberšikana. E-besedy.cz [online]. [cit. 27.05.2022]. Dostupné z: <http://www.e-besedy.cz/internetova-bezpecnost/kybersikana.html>

Sexting.cz - vše, co chcete vědět o sextingu. Sexting.cz [online]. 2010–2020 [cit. 27.05.2022]. Dostupné z: <http://www.sexting.cz/>

Sexting a rizikové seznamování dětí v kyberprostoru – E-Bezpečí. Projekt E-bezpečí [online]. 2017 [cit. 27.05.2022]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/veda-a-vyzkum/sexting-vyzkum-2017>

Kybergrooming – Nebud' obětí! [online]. 2010–2022 [cit. 27.05.2022]. Dostupné z: <http://www.nebudobet.cz/?cat=kybergrooming>

Netolismus – Vše o online závislostech [online]. 2015 [cit. 27.05.2022]. Dostupné z: <http://www.netolismus.cz/>

Digitální demence - ABZ.cz: slovník cizích slov [online]. 2005–2022 [cit. 27.05.2022]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/digitalni-demence>

Seznam grafů

Graf 1- Pohlaví respondentů	33
Graf 2- Věk respondentů	34
Graf 3- Počet respondentů na sociálních sítích	34
Graf 4- Sociální sítě používané respondenty	35
Graf 5- Jak často děti používají sociální sítě	35
Graf 6- Denní používání sociálních sítí	36
Graf 7- Důvody používání sociálních sítí	36
Graf 8- Počet respondentů používajících sociální sítě v přítomnosti rodiny/ přátel	37
Graf 9- Počet respondentů cítící se nepříjemně při nemožnosti přihlásit se na sociální sítě	37
Graf 10- Negativní zkušenosti na sítích	38
Graf 11- Volnočasové aktivity	38
Graf 12- Jak často se děti věnují volnočasovým aktivitám	39
Graf 13- Kolik času denně děti věnují volnočasovým aktivitám	39
Graf 14- Vydržely by děti 1 měsíc bez sociálních sítí?	40
Graf 15- Hodnocení sociálních sítí jako ve škole	40
Graf 16- Výhody sociálních sítí	41
Graf 17- Mají sociální sítě nevýhody?	41
Graf 18- Nevýhody sociálních sítí	42

Přílohy

Příloha 1- Dotazník

1) Jsi:

- chlapec
- dívka

2) Kolik je ti let?

-

3) Používáš sociální sítě?

- ano
- ne

4) Pokud ANO, jaké sociální sítě používáš? (Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl/a NE, přeskoč na otázku č. 11)

- Facebook
- Instagram
- YouTube
- TikTok
- Snapchat
- Jiné

5) Jak často sociální sítě používáš?

- denně
- několikrát za týden
- několikrát za měsíc

6) Pokud používáš sociální sítě denně, kolik času na nich přibližně trávíš?

- méně než 1 hodinu
- 1–2 hodiny
- 2–3 hodiny
- 3–4 hodiny
- více než 4 hodiny

7) Za jakým účelem používáš sociální sítě? (Můžeš vybrat více odpovědí)

- kontakt s přáteli
- sdílení informací
- sdílení fotografií, videí

- prohlížení profilů ostatních lidí
- hraní her
- jiné

8) Kontroluješ soc. sítě i když jsi zrovna s rodinou/ přáteli?

- ano, často
- ano, občas
- nekontroluji

9) Cítíš se nepříjemně, když nemáš celý den přístup na sociální sítě? Máš potřebu se na ně přihlásit? (1= ne, vůbec; 5= ano, pořád)

10) Setkal/a ses někdy na soc. sítích s tím, že by tě někdo:

- pomlouval
- ztrapňoval
- obtěžoval
- vyloučil ze skupiny/ blokoval
- nutil k osobní schůzce
- s ničím takovým jsem se nesetkal/a
- jiné

11) Čemu se rád/a věnuješ ve svém volném čase? (Mimo sociální sítě; můžeš vybrat více odpovědí)

- sport
- četba
- hra na hudební nástroj
- kroužky
- tvořivá činnost
- sledování filmů/ seriálů
- poslech hudby
- jiné

12) Jak často se volnočasovým aktivitám dohromady věnuješ?

- denně
- několikrát za týden
- několikrát za měsíc

13) Pokud se volnočasovým aktivitám věnuješ DENNĚ, kolik času jimi přibližně strávíš?

- méně než 1 hodinu
- 1-2 hodiny
- 2-3 hodiny
- 3-4 hodiny
- více než 4 hodiny

14) Dokážeš si představit, že bys byl/a 1 měsíc bez přístupu na soc. sítě?

- ano, určitě bych to zvládla
- ano, ale bylo by to pro mě obtížné
- ne, to bych určitě nevydržel/a

15) Ohodnoť sociální sítě jako ve škole: (1= jsou skvělé, mají spoustu výhod a kladných vlastností, 5= je to zbytečné plýtvání časem, jsou k ničemu)

16) Jaké výhody podle tebe mají sociální sítě?

- spojení s lidmi z celého světa
- informovanost o různých událostech
- inspirace od ostatních lidí
- snadné sdílení informací
- snadný zisk nových přátel
- jiné

17) Mají podle tebe soc. sítě nějaké nevýhody?

- ano
- ne

18) Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl/a ANO, jaké nevýhody mají?

- odvádějí pozornost od důležitějších věcí, které má člověk na práci
- kyberšikana (= forma šikany prostřednictvím elektronických médií – internet, mobilní telefony...)
- offline komunikace vymírá
- může vzniknout závislost
- počítačové viry
- nevyžádaná reklama
- narušení soukromí

Příloha 2- Polostrukturované rozhovory

Rozhovor s žákyní 8. třídy (Johanka):

1) Johanko, víš, co jsou to sociální sítě a používáš nějaké?

- Jojo, vím, to je třeba Facebook, Instagram, Snapchat a tak. Používám je.

2) Můžu se zeptat, jaké používáš?

- No, těch je víc. Mám Instagram, TikTok, Snapchat, YouTube, taky Facebook, ale ten používám spíš kvůli Messengeru, abych si mohla psát s kamarádkami.

3) V kolika letech sis založila první sociální síť?

- To mi bylo asi 11 a založila jsem si Instagram a Facebook.

4) A víš, že se zrovna tyhle sítě mohou používat od 13 let?

- Jo, to vím. Jen jsem změnila rok narození a šlo mi to. Tenkrát si to totiž založily kamarádky, tak jsem nechtěla být pozadu.

5) Aha, víš, kolik zhruba času strávíš denně na sociálních sítích?

- Hodně. Hned ráno u snídani koukám na videa na YouTube, ve škole třeba natáčíme s kamarádkami různé věci na TikTok. Když přijdu domů ze školy a nemám zrovna kroužek, tak kontroluju co je nového na Instagramu a u toho se vždycky zaseknu třeba na hodinu. No a večer, to kontroluju všechno – Snapchat, Facebook, Instagram i TikTok. To mi klidně zabere i 3 hodiny. Někdy i víc, když narazím na nějaká zajímavá videa.

6) Zmínila jsi kroužek – chodíš na nějaké kroužky?

- Chodím do ZUŠky, hraju na flétnu. Ale už mě to moc nebaví.

7) To máš jednou týdně?

- Jo, jednou týdně hodinu a půl, ale pak musím ještě trénovat doma. A to mě vůbec nebaví.

8) A co děláš ráda ve svém volném čase?

- Třeba ráda sleduju seriály nebo filmy na Netflixu, taky chodím občas ven s kamarádkami, ale to spíš o víkendu. A pak ještě ráda kreslím, jsou třeba i videa na YouTube, tak podle nich to pak zkouším.

9) Kdybys měla porovnat, jestli trávíš víc času právě na sociálních sítích nebo nějakými volnočasovými aktivitami, co by vyhrálo?

- Určitě sociální sítě.

10) A co tě na nich vlastně tak baví?

- Asi všechno. Třeba Instagram je super na sledování herců, hereček a dalších známých lidí, které mám ráda. Vždycky sleduju co přidají ten den nového, protože mě to zajímá. TikTok je třeba žrout času, ale je tam sranda, jsou tam super vtipný videa. Baví mě prostě, že se na nich vždycky zabavím.

11) Máš i nějakou nepříjemnou zkušenost se sociálními sítěmi?

- Mám.

12) Řekla bys mi o tom něco víc?

- No, jedna kamarádka, teda teď už to není moje kamarádka, založila na Facebooku skupinu, kde byli různí lidé ze školy a pomlouvali tam mě, a ještě dvě holky ze školy. Posílali si tam třeba i nějaký naše trapný fotky a komentovali to.

13) Jak jsi na to přišla? Někdo ti to poslal?

- Kamarádka, kterou do té skupiny taky přidali, mi to ukázala.

14) Jaká byla tvoje reakce? Řekla jsi to rodičům nebo učitelům?

- Já jsem nejdřív brečela, pak jsem to řekla mamce. Naštěstí jsme to vyřešili v klidu. Moje mamka promluvila s mamkou té holky, co to založila a ta tu skupinu smazala. Potom se mi i přišla omluvit, že to prý byla jen sranda. Asi jak pro koho, vím třeba, že ty fotky si pár lidí stáhlo, ale s tím já už nic udělat nemůžu.

15) Neodradila tě na chvíli tahle zkušenost od používání sociálních sítí?

- To ne, jako bylo to nepříjemné, ale už je to asi dva roky, navíc to není vina sociálních sítí, ale té holky a ostatních, co to tam posílali.

Rozhovor s žákem 6. třídy (Michal):

1) Michale, víš, co jsou to sociální sítě a používáš nějaké?

- Vím a používám.

2) Řekneš mi, jaké používáš?

- Nejvíc asi TikTok, Facebook a pak koukám na YouTube, ale to nevím, jestli je taky ta sociální síť.

3) YouTube je taky sociální síť. Víš, že můžeš používat sociální sítě od 13 let?

- Vím, kámoši mi to řekli, ať tam dám jiné datum narození, abych se tam mohl zaregistrovat.

4) Takže ti bylo kolik, když jsi začal chodit na Facebook, TikTok atd.?

- To bylo někdy loni, takže 11.

5) Ví o tom tvoji rodiče, že sociální sítě používáš?

- Jo, ví. Mamce se to moc nelíbilo, ale řekl jsem jí, že to mají všichni a že tam nic hloupého dávat nebudu, ať se nebojí.

6) A proč sis vlastně sociální sítě založil? Zajímalo tě, co tam je?

- To ne, ale kámoši to měli stažený v telefonu, tak jsem si to taky stáhnul, abychom si mohli psát, posílat si dobrý videa a tak.

7) Dokázal bys spočítat, kolik přibližně trávíš času na sociálních sítích?

- Já nevím, asi 3 hodiny? I když možná víc, protože jsem na tom přes den a nejvíc večer, když mám jít spát, tak to hodně koukám na videa.

8) Chodíš na nějaké kroužky? Nebo co rád děláš ve svém volném čase kromě sociálních sítí?

- Chodím na fotbal, ten mě baví. Pak chodím ven s kamarády, ale to si zase pouštíme videa. Taky rád hraju hry na počítači nebo na Xboxu.

9) Myslíš, že trávíš více času na sítích nebo jsi víc venku s kamarády, na fotbale atd.?

- Jako na těch sítích jsem víc večer, ale přes den se na to jen párkrát kouknu. Taky záleží, jaké je počasí, v zimě jsem asi víc na TikToku a tak, ale v létě jsme víc s kamarády venku, s fotbalem máme zápasy a tak.

10) Máš i nějakou nepříjemnou zkušenost se sociálními sítěmi? Že by tě tam třeba někdo pomlouval, obtěžoval tě?

- To se mi nikdy nestalo.

11) Co tě vlastně na sítích tak baví?

- Nad tím jsem nikdy nepřemýšlel.

12) A zkusíš něco vymyslet? Napadá tě něco?

- No, jako, je tam sranda. Baví mě to, protože se u těch videí i zasměju, není to nuda. Doma se třeba nudím, nevím, co dělat, tak jdu na YouTube, pošleme si s kamarády nějaké vtípky, co tam najdeme, a pak si třeba voláme a koukáme na to spolu.

Příloha 3- Pravidla pro děti k bezpečnějšímu užívání internetu

- 1) *Nikdy nesděluj adresu svého bydliště, telefonní číslo domů nebo adresu školy, kam chodíš, jména a adresy rodičů a rodinných příslušníků i jejich telefonní čísla do práce, někomu, s kým jsi se seznámil/a prostřednictvím internetu, jestliže Ti to rodiče (nebo lidé, kteří se o Tebe starají) přímo nedovolí.*
- 2) *Pokud se neporadíš s rodiči, neposílej nikomu po internetu fotografii, číslo kreditní karty nebo podrobnosti o bankovním účtu a vůbec žádné osobní údaje.*
- 3) *Nikdy nikomu, ani nejlepšímu příteli, neprozrad' heslo nebo přihlašovací jméno své internetové stránky nebo počítače.*
- 4) *Nikdy si bez svolení rodičů nedomlouvej osobní schůzku s někým, s kým jsi se seznámil/a prostřednictvím internetu. Doma musí bezpodmínečně vědět, kam jdeš a proč. I když Ti rodiče (nebo lidé, kteří se o Tebe starají) dovolí se s takovým člověkem sejít, nechod' na schůzku sám/sama a sejděte se na bezpečném veřejném místě.*
- 5) *Nikdy nepokračuj v chatování, když se Ti bude zdát, že se tam probírají věci, které Tě budou přivádět do rozpaků nebo Tě vyděsí. Vždy o takovém zážitku řekni rodičům (nebo lidem, kteří se o Tebe starají).*
- 6) *Nikdy neodpovídej na zlé, urážlivé, nevkusné nebo hrubé e-maily. Není Tvoje vina, že jsi tyto zprávy dostal/a. Když se Ti to stane, oznam to rodičům.*
- 7) *Nikdy neotvírej soubory přiložené k elektronickým zprávám (e-mailům), pokud přijdou od lidí nebo z míst, které neznáš. Mohou obsahovat viry nebo jiné programy, které by mohly zničit důležité informace a významně poškodit software počítače.*
- 8) *Vždy řekni rodičům (nebo lidem, kteří se o Tebe starají) o všech případech nepříjemných, vulgárních výrazů na internetu, totéž platí pro obrázky s vulgární tematikou.*
- 9) *Vždy buď sám/sama sebou a nezkoušej si hrát na někoho, kým nejsi (na staršího, na osobu jiného pohlaví apod.).*
- 10) *Vždy pamatuj na následující pravidlo a chovej se podle něho: jestliže některá webová stránka bude obsahovat upozornění, že je určena jen pro dospělé nebo jen pro lidi od určitého věku, musí se to respektovat a ti, kteří nevyhovují kritériím nemají takovou stránku otevírat.*
- 11) *Domluv se s rodiči na pravidlech používání internetu a poctivě je dodržuj. Především se domluv, kdy můžeš internet používat a jak dlouho.*
- 12) *Provždy si zapamatuj další pravidlo: když Ti někdo na internetu bude nabízet něco, co zní tak lákavě, že se to nepodobá pravdě, nevěř mu – není to pravda.*
- 13) *Jestliže na internetu najdeš něco, o čem jsi přesvědčen, že je to nelegální, oznam to rodičům.*

[Zdroj: Věstník MŠMT 6/2004]